

FREE THOUGHT.

Mėnesinis iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Chicago, Ill. ir Scranton, Pa.

Laiškai ir pinigai turi but siunčiami tokiu adresu: "LAISVOJI MINTIS," 1401 No. Main Ave., Scranton, Pa.

No. 9

Chicago, Ill. & Scranton, Pa., Spalių (October) Mėnuo, 1910 m.

**I METAI
1-st YEAR**

Application made for entry as Second Class Mail Matter at the Post Office at Chicago, Ill.

Assistant Editor A. Olszewski 3252 So. Halsted St., Chicago, Ill.

Moterų Judėjimas.

(Pagal A. Kalmanovič ir kitus).

Moterų kova už lygias tiesas su vyrais prasiplatino labai ir pasiekė visus pasaulės užkampius, kur tik civilizacija yra įleidusi šaknis. Šiandien moterų judėjimo jau nebegalima nepripažinti; nebegalima yra vien juokais apie jį kalbėti. Dar 1904 m. Miss Zuzanna Antoni tarptautiskame moterų kongrese Berline yra pasakiusi, kad kiekviename milžiniškame socialiniame judėjime yra momentas, kuomet išjuokimas juokingu virsta; toksai tai momentas, atėjo ir moterų klausimui.

Mūsų gadynėje daug kur moteris turi balsavimo tiesas. Pradėjus nuo Suvienytų Valstijų, pabaigus tokią mažą vietelę, kaip Cape kolonija. Suv. Valstijose moteris turi pilnas tiesas su vyrais (visokiuose reikaluose) šiose valstijose: Wyoming, įstatymų užtvirtinta 1869 m., Colorado — 1893, Utah — 1896 ir Idaho — 1896; Kansas'e dar 1861 m. moteris turi balsavimo tiesas mokyklų klausimuose; be to panašias tiesas jos turi dar 28 valstijose. 1887 m. valstijos Montana įstatimdavystė pripažino moterims, mokančioms mokesčius, tiesas tarti ir įnešimus daryti mokesčių klausimuose; tas pats įvyko Michigano valstijoje 1908 m. Moteris Australijoje ir Naujojoje Zelandijoje yra tikros pilietės su pilnomis tiesomis; kuomet užpernai Australijos moteris apskelbė ankėtą, idant aiškinti, ar ir dabar po penkiolikos metų jų veiklumo visuomeniškuose darbuose, randasi priešai jų lygybę klausime, — niekas nepradrįso pakelti balsą prieš jas: iš visur girta jos už darbštumą ir teisingą savo pareigų daboją. Suomijos, arba Finlandijos, moteris sulyginotos teisėse su vyrais; jas sekė Norvegijos moteris, įgijusios visas tiesas 1907 m. Švedijoje, Islandijoje ir Danijoje moteris naudojosi iš municipališkių tiesų, ir dabar tų šalių miestų valdybose moteris veikia visuomenės labui, įnešdamos ten savo motinišką globą ir ūkinikavimo talentus. Anglijoje moteris yra renkamos į miestų galvas (majorus), į apskričių bei miestų ta-

rybų narius. Vokietijoje moteris iškovojo sau tiesą organizuoties į politiškas draugijas.

Tie visi minėti moterų laimėjimai neatsiėjo joms pigiai. Negavo jos tas tiesas dovanai: kiekvieną, taip sakant, sprindį reikėjo iškovoti, reikėjo pakelti išjuokimus, pasityčiojimus, o kartais net ir fiziškas kliūtis aplenkti. Dabar jau ar moterų draugai ir nedraugai linki joms pasisekimo, ar tramdo jų darbus, kelias yra pramintas, ateitis yra moters ir darbininko!

Vakarinėje Europoje, kuomet prasidėjo tasai judėjimas, moteris nedrąsiai aiškinos prieš užsipuldinėjancius, kad jos ne sau triūsi, bet visuomenės labui. Joms tuokart siūlė ir daugiur dabar dar siūlo veikti podraug su vyrais, o ne tvirti atskiras organizacijas, kurios neva skaldys abelnas spėkas kovoje už ateitį. Siūlyti siūlė, bet neleido jų niekur, nė į miestų valdybas, nė į parlamentus, nė į teismus, nėgi į mokyklas, kur jų vaikai mokinosi; joms visur vyrų buvo sakyta: "dirbkite podraug su mumis, bet ten, kur jūs galite turėti įtekmę ant visuomenės dalykų, ten nebūsite įleistos!" Jos negalėjo turėti įtekmės ant tų apystovų, kuriuose jų vaikai augo, mokinosi, tarpo ir dirbo.

Tatai Vakarinės Europos moteris, kovodama podraug su vyrais už žmonijos ateitį ir aukaudama daug, gal daugiau už vyrus toje kovoje, suprato, ant galo, kad po žodžiais žmogaus tiesos (droits de l'home) suprantama tiktai vyro tiesos; gi moteris pasilieka prie "savo" tiesų, nieko nelaimėjusi. Tuokart ir pradėta organizuoties kovai už politiškas ir civiliškas tiesas.

Pradžią tai kovai davė Amerikos moteris. Kuomet Šiaurinė Amerika, kovojo už savo nepriklausomybę, moteris dalyvavo toje kovoje su visu savo pasišventimu ir sąjausmu; jos taipgi kovojo už negrų laisvę, lavindamos juos ir rengdamos į savistovų laisvą gyvenimą. Jos dirbo drauge su vyrais taip vadina moje "Equal Rights Association", suprasdamos, kad einasi apie visotiną tiesų lygybę, be lyties skirtumo; jos suprato taip, nesa kuogi jos buvo menkesnės ar kvailesnės už paliuosuojamus tuo laiku vergus.

Pareikalavus joms lygių sau tiesų, atsakyta, kaip daugelį sykių ir dabar, kad tai dar per anksti. Tat no-

roms-nenoroms prisiėjo pasišalinti nuo "bendro" darbo su vyrais ir steigti savas organizacijas: "National Women Suffrage Association" po vadovyste Miss Antoni ir Ezlbiotos Stanton iš New York'o ir "American Women Suffrage Association" Bostone po vadovyste L. Stanton.

Anglijoje, kaip ir visur, visuose darbuose tautos istoriškuose momentuose moteris pakeldavo daugiausia sunkumo ir dalyvaudavo kovose. Jos dirbo rimtą socialinį, labdarinę ir apšvietos darbą, bet laipsniškai pradėjo atsisivelti į savo pažeminantį padėjimą ir pamatė, kad jos, kaip beteisės pilietės, neturėjo balso visuomeniškuose klausimuose ir valstybės reikaluose, negalėjo atsiekti mokslą lygų su vyrais ir par tat pasilikdavo neprisirengusiomis į viešą gyvenimą. Jau 1660 m. Marija Astel visoje eilėje savo raštų protestuoja prieš žeminimą žmogaus-moters; Maria Wolstonkraft išleido garsų veikalą: "Vindication of the Rights of Women". Jas seka daugybė garsių karžygių, ir pasidėkavojant joms, moterų judėjimas auga ir platinasi. Greta reikalavimo sau lygių tiesų, jos atlieka milžiniškus darbus draugijos labui: organizuoja darbininkes, mokina jas, kovoja su girtuoklyste ir prostitucija; gana priminti garsią Josefiną Butler, įsteigusią Visavietinę Abolicionistų Lygą.

Anglijos moteris turi tiesą įgyti balsą savo tėvynės reikaluose. Dėlto tad jos taip karštai ir kovoja už tas tiesas.

Ir Prancūzijos moteris atliko milžinišką darbą prieš didžiąją revoliuciją, laike revoliucijos ir po jai. Pirmose revoliucionierių eilėse ėjo moteris; neveltui Mišlė vadina jas prancūzų revoliucijos avangardu. Niekas nė nemanė atimti nuo jų tiesas eiti į kovą, ant barikadų; niekas nebandė atimti nuo jų tiesas numirti ant ešafotų už žmogaus tiesas (droits de l'homme); bet kuomet jos pasisakė žmonės esą ir reikalauja sau lygių tiesų, joms visai kitkas pasakyta: jės tik žaislams tinka, jos nėra protiškai subrendusios! Dabar jos teturi tiesas rinkti teisėjus į Komercijos Tribunalą, ir tai moteris, užsiimančios vertelgyste.

Italijos moteris dar mokslų atgijimo gadynėje atsižymėjo dailės ir mokslų srityse. Italijos istorijoje tarpe kitų yra užrašyti tokie garsūs vardai, kaip Anita Garibaldi, žinomo karžygio moteriškė; Laura Mantegazza, garsaus mokslinčiaus Paolo Mantegazza motina; Maria Madzini, pareikalavusi savo lyties seserims lygių politiškių ir civiliškių tiesų, kurias jos vadina svarbiausiuoju socialiniu klausimu. Tas reikalavimas sutikta tik pajuokimu ir paniekinimu. "Tie patys žmonės, ji rašo, kurie dar neseniai siekė prieš laisvės vėlavą, branginamą už viską labjausiai, niekaip negali suprasti, kad ir moteris apsunkina jų retėžiai, kad ir moteris nori numesti nuo savo pečių vergijos jungą".

Negalima nepriminti to, kad ir Italijos, Prancū-

zijos, Anglijos ir kitų šalių moteris visados turėjo šalininkus ir karštus apginėjus vyrų tarpe.

Nežinia dėlko Vokietijos moteris yra laikomos užsilikusiomis, nors dar 1648 m. Maria Šurman išleisdžia knygą: "Apie moterų gabumą prie mokslo"; čia autorė reikalauja, kad moteris būtų prileidžiamos prie mokslo ant lygių su vyrais. XVIII metšimtyje randasi moteris, pasiekiančios augštesnius mokslus, neatsisiveltiant į visokias kliūtis; gi 1844 m. išeina į viešąjį darbą garsi savo laike literatė, poeta, ir gabi moterų organizatorė Vokietijoje L. Otto. Po jai eina daugelis moterų-kovotojų už laisvę ir moterų-darbininkių visuomeniškoje dirvoje. Dabartinis Vokietijos moterų judėjimas dalinasi į tris skyrius sulig savo pakraipos: ramus, liberališkas ir social-demokratiškas; jis apima visą Vokietiją ir pasiekia visus šalies kampelius. Visa šalis yra apdengta visokiomis moterų organizacijomis, sąjungomis ir draugystėmis, turinčiomis savą literatūrą ir laikraščius. Visos to judėjimo pakraipos, vieną kitą remiančios, eina prie vieno tikslo: paliuosuoti moterį ir par tat vesti žmoniją į geresnę ateitį.

Visur ir visados moteris jautė stoką laisvės ir apšvietos; jautė, kad jos yra atstumtos nuo viešo gyvenimo ir negali dalyvauti tuose klausimuose, kurie ją, kaip draugijos sąnarę, gyvai apeina. Iš pradžių tatai pradėta organizuotis atskirose šalyse, o 1904 m. iš iniciatyvos Miss Suzannos Antoni susivienijo į Tarp-tautišką moterų Sąjungą.

Miss Antoni pasimirė 1906 m., 80 metų amžiaus senelė. Moteris niekad neužmirš jos dėlei jos nuopelnų. Ji buvo mokytoja. Visą savo gyvenimą ji pavedė pedagogiškam darbui ir kovai už moterų laisvę, į kurią ji tikėjo, kurią ji jautė jau tuomet, kada visai dar jaunutė atsidrąsino viešai pareikalauti moterims politiškių tiesų. Neatsiveldama į visokius persekiojimus ir niekinimus, ji šventai tikėjo, kad jos darbas yra tikras, ėjo pirmyn, sau ir kitoms skelbdama, kad pasisekimas yra būtinai atsiektinas. Taip dirbdama ji susilaukė valandos (1904 m.), kuomet visos pasaulės moteris suvažiavo Berlinan apkalbėjimui savų reikalų ir susivienijimui į vieną tvirtą ir galingą ryšį. Čia jau nebe pajuokimais pasitikta Miss Antoni, kada ji pasirodė ant estrados Berlino Filharmonijoje. Suviršum 2000 vyrų ir moterų pasikėlė nuo savo vietų, kaip vienas žmogus, ir nusilenkė garbindami tą nenuilstančią darbininkę ir kovotoją. Ji papasakojo apie visus sunkumus, kurie prisėjo jai pakelti kovoje, ragino moteris nenusiminti, nenuleisti rankų ir nesibijoti karčių valandų, kurios ištiks jas dar neužbaigtame darbe. Vokietijos geresnėji laikraštijos dalis karštai pritarė moterims; tokią pat užuojautą jos gavo ir ant sekančių kongresų Kopenhagen'e, Amsterdame ir Londone.

Jau 1902 m. Amerikos moteris sušaukė tarptautišką moterų suvažiavimą Washingtone. Jo tikslas bu-

vo apkalbėti suorganizavimą tarptautiškos sąjungos kovai už moterų tiesas. Suvažiavimam pribuvo atstovės iš 6 šalių: Canados, Vokietijos, Anglijos, Norvegijos ir Suvienytų Valstijų. Čia nutarta išrinkti laikinį komitetą po vadovyste Miss Antoni. Tam suvažiavimui patarus komitetas atsikreipė į visų šalių moterų organizacijas, kviesdamas jas išrinkti savus komitetus nuolatiniams susišeimams su laikiniu komitetu. Tą atsisaukimą priėmė ir išpildė šių šalių moteris: Australijos, Canados, Vokietijos, Danijos, Prancūzijos, Anglijos, Švedijos, Norvegijos, Holandijos ir Suv. Valstijų. Komitetas, atsikreipdamas į organizacijas, pats išdirbo tam tikrus įstatymus (jokia tarptautiška lyga ar organizacija, neturi savų įstatymų).

Berline laikytame kongrese Sąjunga visai susiformavo, ir ponia Č. Kett aprinkta liko Sąjungos pirmininke. Tame kongrese nutarta, kad Sąjungos visotini susivaziavimi bus laikomi kas 5 metai, bet-gi nedraudžiama atskiroms šalims rengti kongresus savo šalyse geresniai agitacijai už moterų klausimą. Taip 1906 m. (7—12 rugpjūčio) įvyko kongresas Kopenhagene, kuriame dalyvavo 13 tautiškų Sąjungų, tarp jų ir Maskolijos moterų Sąjunga (Vserosijskij Sojuz Ravnopravija Ženščin). 1980 m. įvyksta kongresas Amsterdame (15—20 liepos), čia jau dalyvauja atstovės iš 16 šalių, o rokuojant taip vadinamas broliškas delegacijos, reprezentuota 21 šalis. Buvo delegatės iš Amerikos, Australijos ir Pietinės Afrikos. Reikia žinoti, kad į tokius kongresus suvažiuoja delegatės persitikrinusios savo darbo teisingume, gerai pažįstančios savo šalies gyvenimo aplinkybes, augštai išlavintos ir karštos kalbėtojos.

Amsterdame laikytame kongrese Mr. H. Jackobs, atstovavęs organizaciją Mens Ligue for Womens Rights, sveikino kongresan atvykusias delegates ir pasisakė bandysias organizuoti tarptautišką vyrų sąjungą kovojimui už lygias tiesas moterims. Panašios vyrų sąjungos yra jau Holandijoje, Vokietijoje, Šiaurinėje Amerikoje ir tarptautiškas klubas kovojimui už lygias tiesas moterims Londone.

Moterų sąjunga leidžia angliškoje kalboje mėnesinį informacijoms pavestą laikraštį "Jus Suffragii", turintį prenumeratores 25 šalyse. Sąjunga turi savo tarptautišką moterų vėliavą, savą tarptautišką himną ir savo ženklą; yra tai metalinė sagutė, ant kurios atmušta tekanti saulė ir teisybės deivė.

Pastaruoju laiku ir lietuvaitės stropiai ėmė darbuotis ir organizuoties. Teisybė, iki šiam laikui čia, Amerikoje, jos dar maža teatsiekė; bet, esant pastangoms iš jų pusės, ir nestokuojant norinčių pasišvesti ir dirbti darbininkių, ateityje galima tikėtis jų darbo vaisių. Męs, pritardami jų kiltiems sumanymams, vi-

sados turime ištiesti joms savo rankas ir pagelbėti jų darbe visur, kur tas yra galima ir reikalinga.

V. K. R.

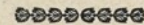

Prof. Michailo Dragomanov.

Rojus ir Pažanga.

Versta iš trečiosios rusinų kalboje laidos.

(Sekantįs straipsniai).

9 PATĖMYJIMAI PRIE UŽBAIGOS.

Mintis apie pažangą tuo ir yra naudinga žmonėms, kad ji paaikšina visą praejusį, dabartinį ir būsimą visos žmonių giminės gyvenimą ir parodo prie ko ir kaip žengia ta giminė; tatai duoda tvirtą papėdę žėdno žmogaus darbui ir pamokina žmones niekadus nenustoti vilties geresniųjų laikų ir vienyties bendram veikimui, idant, kaip galint, pagerinti savo dabartinį ir būsimą gyvenimą. Šiuo tad mintis apie pažangą yra žmonėms nesulygintinai naudingesnė už visokį tikėjimą į rojų ant žemės, kurio negali būti, arba danguje, kurio dėlei žmonės nesirūpina žemišku gyvenimu. Prie to mokslas apie pažangą nepakerta anei vienos geros minties apie būdus, kaip įgyti dangaus karalystę — jis taipo-gi mokina žmones, kad reikia mylėti kitus, kaip pats save ir prideda prie to šį tą naujo. Ir mokslas apie tai, kad žmogus privalo mylėti kitus, kaip pats save, yra gana senas ir nėra išskirtinai krikščioniškas. Indų mokytojas Buddha 500 metų su viršum prieš Kristų mokino, kad žmogus turi mylėti savo artimą da labiau, negu pats save. Chinų mokytojas Konfucijus, gyvenęs prieš kristų 500 m., sakė, kad žmogus privalo daryti kitiems tik tą, ką norėtų, kad kiti jam darytų. To paties mokino ir Graikijos filozofai. Tai dėlko žmonių gyvenime buvo tiek neteisybės, paveizdan, net ypatiškoji vergija? Buvo tai dėlto, kad visi tokie mokytojai kreipėsi tiktai į pavienes ypatas, skyrimai įkalbėdami joms būti geromis ir teisingomis, o neatkreipdavo atidžios į visuomenišką surėdymą. Naujas-gi mokslas apie pažangą atkreipia atidžią į visuomenišką surėdymą, pasistengdamas jį permainyti, kad net ir negeram žmogui būtų sunku pa-

daryti ką-nors negero, o geram būtų lengva gerai daryti visai visuomenei, ir par tai sau ir-gi, ir kad taip pamaži ir negeri žmonės atprastų nuo negerų minčių ir įpročių.

Mokslas apie pažangą tarpe žmonių ant žemės nesipriešina ir tikėjimui į dangaus karalystę. Apie tai kas bus su žmogaus dūšia po mirčiai, niekas nežino, ir gal būti niekas niekuomet ir nesužinos. Tad visų geriausia ir būtų palikti kiekvienam liuosybę mįslyti apie tai ir tikėti į tai, kaip tinkama. Visas dalykas tik tame, kad mintis apie kitą pasaulę, apie dangaus karalystę, netrukdytų žmonėms tvarkyti gyvenimą šioje pasaulėje, ant žemės. Te kiekvienas, kas laukia sau dangaus karalystės po mirčiai, neatsikreipia į šalį nuo visuomenės, bet te triūsi begyvendamas apie tai, kad pagerinus kitų žmonių likimas čia, ant žemės, — to ir užteks, idant gerovė visų žmonių ištikrųjų žengtų pirmyn ir žmonės taptų geresniais kaip kiekvienas skyrimai, taip lygiai ir vsuomenė, ir idant išnyktų tarpe žmonių nesutikimai, kylanti dabar dėlei skirtumo mintyse apie Dievo arba dangaus karalystę.

Iš augščiaus išpasakoto matyti, kad apie Dievo arba dangaus karalystę visados būdavo nevisai vienodos mintys net pas žydus ir krikščionis bei jų šventuose raštuose. Dabar-gi yra tokie mokyti žmonės, kurie nepripažįsta Dievo, arba dangaus karalystės, skirtingos nuo žmonių gyvenimo ant žemės; jie mano, kad teisybės ir galimos žmonių laimės karalystė turi išikūnyti čia, ant žemės, žmonių bendrijose, kuomet žmonės bus apšviesti, laisvi ir geri nors jie ir negyvens amžinai. Tokie mokslinčiai mįslija, kad gero ir apšviesto žmogaus privalumas ir jo, taip sakant, rojus — linksmybė yra tame, kad jis dirba žmonijos pažangai; jie kitokio rojaus ir nelaukia. Bet yra ir tokie mokslinčiai, kurie tiki į dūšios nemirtinumą ir į dangišką karalystę, bet podraug pripažįsta ir pažangą šiame gyvenime ir mano, kad ši pažanga esanti tik pradžia tolimesnės pažangos, kurią atjaus žmonės ant savęs ir kitur, kitame gyvenime, kūnui mirus. Yra visos krikščioniškos bendrijos, kurios krikščionybės esybę temato įsakyme mylėti Dievą, kaipo tėvą ir žmones, kaipo brolius; prie to pripažįsta pažangą visoje žmonijoje, krikščioniškoje ir nekrikščioniškoje, kuri ir-gi, nors ir savotiškai, išpildo šį meilės įsakymą. Tokie krikščionys laiko savo privalumu darbuoties pažangai visų žmonių gyvenime, manydami, jog jie privalo taip dirbti vien dėlto, kad ir ant žemės išikūnytų Dievo karalystė arba, kitaip sakant, įsiviešpatautų teisybė ir protas. Taip jie išaiškina ir Jėzaus maldos žodžius: "Tėve mūsų, kuris esi danguje, te ateina tavo karalystė, te bunie tavo valia kaip danguje, taip ir ant žemės". Tokie krikščionys pripažįsta, kad pačiose žmonių mintyse apie Dievą ir jo karalystę ir valią eina pirmyn nepertraukiama pažanga

visoje žmonijoje, kad net evangelijos mintys nenužengė nuo dangaus visai užbaigtomis ir ant amžių, bet buvo savo laike išdirbtos žmonių, nors ir iš Dievo valios — žydų ir kitų senovės tautų, ir buvo pažangios, sulyginus jas su senojo įstatymo mintimis; o dabar jos ir-gi turi, iš Dievo valios, persimainyti, prigulmingai nuo naujausios mokslo ir drauginio gyvenimo pažangos, taip-pat, kaip savo laike ir krikščionys perdirbinėjo senovės žydų mintis, bažnytinę tvarką ir įpročius, kas kitados laikyta ir-gi Dievo įstatymu, sutektu žmonėms ant amžių. Prie tokių minčių pamaži prisiartina iš tarpo krikščionių visi apšviesti protestantai. Jiems nėra sunku pripažinti pažangą net ir tikėjimo dalykuose, nesa protestantai nuo senovės laikų pripažįsta kiekvienam žmogui laisvę savotiškai aiškinti šventąjį raštą. Par tai jiems nėra sunku pripažinti ir tyrinėjimo laisvę ir pažangą.

Kitaip stovi katalikai — rytiečiai (graikiškos apeigos) ir vakariečiai (romiškos apeigos). Jie pripažįsta tiesą aiškinti šventą raštą tiktai bažnytinei vyriausybei — vyskupų sueigoms (soborams, arba konsilijumams) ir popiežiams. Rytiečiai katalikai išpažįsta, kad tikėjimo dalykuose jau viskas yra nuspręsta ir aptarta senovės laikuose atsibuvusių vyskupų sueigų, kurių pastaroji sueiga atsibuvo 1000 su viršum metų atgal. Vakariečiai katalikai vyriausią ypatą tikėjimo dalykuose laiko popiežių. Prie tokių par prievartą užmetamų pažiūrų tikriems katalikams, rytiečiams ir vakariečiams, sunku yra pripažinti mintį apie pažangą tikėjimo dalykuose ir pilną tyrinėjimų laisvę. Dar ne taip senai popiežiai Gregoras 16-tas ir Pijus 9-tas atmetė mintį apie tai, kad popiežius turi "sutikti su pažanga, valstybine laisve ir šių laikų apšvieta", ir kad jis privalo pripažinti liuosybę ir kitiems tikėjimams, o ne išskirtinai tiktai katalikiškam jam.

Bet pastaruose laikuose ir Romos katalikai pradėjo linkti prie minties apie pažangą, bent techniškuose dalykuose, gamtos moksluose (kurių sunku nepripažinti) ir valstybiniuose reikaluose. Podraug su šituo, tarpe Romos katalikų pasirodo palinkimas prie minties, jog tikėjimas į dangaus karalystę neturi atšalinti žmonių nuo darbavimos tam, kad ir ant žemės būtų jiems geriausias, ir kad pati katalikiška bažnyčia privalo gelbėti tame darbe. Taip nesena laikurie katalikų vyskupai, visųpirmiausia tose šalyse, kur katalikai yra susimaišę su protestantais, — pradėjo ne tik girti beturtą ir žadėti beturčiams atlyginimą dangaus karalystėje, kaip tai yra evangelijose, bet ir rūpintis apie tai, kad būtų atmainyti visuomeniški surėdymai bei valstybiniai įstatymai beturčių ir darbininkų naudai. Keli metai tam atgal pats popiežius apskelbė raštą, kuriame išdėstė tokias mintis apie darbininkų luomą, ir pačioje to rašto pradžioje pri-

pažįsta naujus žmonijos laimėjimus ir bandymus pagerinti valstybinius ir visuomeniškus dalykus.

Taip tatau mintis apie pažangą juo tolyn, juo labiau apima vis didesnę apšviestų žmonių skaitlių.

Kad mintis apie pažangą yra teisinga, tą mums rodo jau ir patsai tos minties augimas, nesai tamė augime yra matomas ir-gi žengimas vienkart su laiku. Taip senovės žmonių mintys apie rojaus gadynę praeityje buvo jau pažanga, sulyginus jų laikus su buvusiais; nesa iš tų minčių matėsi, kad žmonės jau pradėjo rūpintis savo gyvenimu ir geisti kažko geresnio. Pažanga prieš šias mintis buvo senovės persų tikėjimas į tai, kad žmonės prarastą rojų vėl atgaus, nesa tas tikėjimas davė žmonėms viltį puikesnio likimo ir pamokino juos kovoti su negerove ir neteisybe, belaukiant to rojaus sugrįžimo. Žydų mintys apie jų būsimą rojaus karalystę nors ir buvo siauresnės už persų nuomoniavimus, vienok išplėtojo nuomones apie teisybę ir meilę toje karalystėje, kuri turės ateiti, ir tuo pačiu mokino, kad teisybė ir meilė tai kiekvienos bendrijos privalumai. Krikščionių mokytojai praplato įsakymus apie teisingumą ir meilę, išdirbtus senovėje, ir mokino, kad žmogus tegali atsiekti dangaus karalystę, jai prisilaikys tų įsakymų šiame gyvenime. Apart to kaikurie šių mokytojų parodė pažangą augime nuomonių apie tikėjimą nuo senų-seniausių laikų iki Jėzui Kristui. Humanistai pakreipė žmonių atidžią nuo minties apie dangų taip-pat ir į gyvenimą ant žemės, į visuomenišką surėdymą, pakėlė žmonyse savos ypatingos spėkos pagarbą ir parodė būdus visokiems pagerinimams atsiekti — laisvą mokslą. Pažangičiai parodė nepertraukiamą pažangą žmonijos historijoje ir tos pažangos pakraipą, ir tuomi tai padavė viltį tolimesnės pažangos.

Ant galo pastaraisiais laikais išbandyta vertė nuomonių apie pažangą. Ta nuomonė išsiaiškino ir ėmė plėtoties tarpe apšviestiesnių žmonių kiek daugiau kaip šimtas metų tam atgal, ir jau šimto metų bėgyje Europos žmonija pažengė pirmyn taip, kaip iki šiam laikui nepažengdavo ir tūkstančio metų bėgyje. Ir kuomet ta mintis prie didesnio žmonių apsišvietimo prasiplatins visuose žmonių luomuose ir visose tautose, tai aišku, kad pažanga žmonių draugijose eis geryn visame kame taip spėriai ir prives žmones prie taip laimingo ir taip teisingo gyvenimo, kokio mes dabar nė išsiveizdinti negalime.

Chronologiška Toblyčia

arba

Surašas svarbesnių atsitikimų žmonijos pažangoje.

Čia išrašome į atskirą surašą svarbesnius atsitikimus, paminėtus šioje kningelėje. Atsitikimai tie reikią gerai atminti, norint suprasti žmonijos pažangą ir norint rasti sau patarmę įvairiuose žmonijos gyvenimo klausimuose.

Apie 5000 metų prieš Kristaus gimimą pradžia apšviestų valstybių ir sutvarkymas rašto Aigypte ir Babilone.

Apie 2500 m. prieš Kr. Gim. pradžia phoinikų jų rininkystės.

Apie 2000 m. prieš Kr. Gim. phoinikai išranda balsinį, arba fonetinį raštą.

Apie 1100 m. prieš Kr. Gim. žydai įkuria savo viešpatystę.

Tarpe 1000 ir 500 m. prieš Kr. Gim. Graikijos miestai ir Italijoje ciesorystės persimaino į respublikas, ir tuose pat laikuose prasideda laisvas graikų mokslas (filozofija). 585 m. prieš Kr. Gim. Graikų filozofas Tales aprokavo iš žvaigždžių, kad bus saulės užtemimas.

586 m. prieš Kr. Gim. žydų viešpatystė pasibaigia; pirmą sykį tampa išgriauta Jerzolima su savo bažnyčia.

558 — 529 m. prieš Kr. Gim. Persijos valdonai užkariauja visą priešakinę Aziją ir Aigyptą.

550 m. prieš Kr. Gim. Chinų mokytojas Konfucijus.

500 m. prieš Kr. Gim. Indų mokytojas Buddha užtiesia pamatus pirmamjam tarptautiskam tikėjimui.

500 — 200 m. prieš Kr. Gim. žydai surašo svarbiausias savo biblijos kningas.

334 — 330 m. prieš Kr. Gim. Makedonijos valdonas Aleksandras su graikais užkariauja persų viešpatystę.

384 — 322 m. prieš Kr. gim. Graikų mokslinčius Aristotelis; mokslų padalinimo pradžia.

200 — 100 m. prieš Kr. Gim. Žydų biblija tampa išversta į graikų ir Aigyptėuų kalbas.

146 m. prieš Kr. Gim. Romos respublika, valdžiusi gas kuningų privilegijas ir prieš svietiską popiežių phoinikų šalis Afrikoje (Kartagena).

64 m. prieš Kr. Gim. Romos respublika užkariavo Siriją ir Palestiną; 31 m. prieš Kr. Gim. — Aigyptą. Visasvietinė Romos valstybė.

31 m. prieš Kr. Gim. Augustas Cezaras tampa Romos respublikos ciesoriumi. Romos ciesorystė.

33 m. po Kr. Gim. (maž-daug) nukryževotas Jėzus iš Nazareto.

Apie 40 m., maž-daug, po Kr. G. Povilas, sugraikėjęs žydas, įtiki į Jėzų Kristų ir platina tą tikėjimą

tarpe sugraikėjusių žydų ir pačių graikų. Krikščionybė — antras iš eilės tarptautiškas tikėjimas.

64 m. po Kr. G. nukankinimas apaštalo Povilo Romoje, kaip pasakojama.

70 m. po Kr. G. romėnai išardė Jeruzolimą ir naują jos šventnamį; po tam krikščionys visai atsiskiria nuo žydų.

79 m. po Kr. G. pasimirė Romos mokslinčius Plinijus Vyresnysis, kuris parašė Gamtos Historiją.

80 iki 120 m. po Kr. Gim. parašytos evangelijos (graikų kalboje).

313 m. po Kr. G. Romos cezaras Konstantinas (da nepakrikštytas) suteikia krikščionių tikėjimui laisvę.

325 m. po Kr. G. pirmas visasvietinis suvažiavimas krikščioniškų vyskupų tikėjimo sutvarkymui.

370 m. po Kr. G. išversta evangelijos į vokiečių — gotų kalbą.

340 — 420 m. po Kr. Gim. šv. Jeronimas išguldė seno ir naujo įstatymo bibliją į romėnų (latynų) kalbą; tą išguldymą Romos bažnyčia pripažino teisingiausiu ir pavadino Vulgata.

391 m. po Kr. G. Romos krikščioniška vyriausybė draudžia ne krikščioniškus tikėjimus ir apeigas.

395 m. po Kr. G. Romos ciesaustė tampa padalinta į vakarinę (latynišką) ir rytinę (graikišką).

VIDURINIAI METŠIMČIAI.

476 m. vakarinė Romos imperija išyra; jos vietoje pamaži atsiranda naujos valstybės; vokiečiai karzygiai, kurie jas įkuria, apsikrikštija ir priima latynišką kalbą bažnyčiose ir palengva pripažįsta bažnytinę vyriausybę Romos vyskupo, arba popiežiaus.

600 m. arabas Mahometas pradeda skelbti savo tikėjimą mieste Mekka. 622 m. Mahometas persikrausto į miestą Mediną, kur žmonės pripažįsta jį pranašu; nuo to meto mahometonai rokuoja savo metiskaitlių, kaip kad krikščionys nuo Jėzaus Kristaus Užgimimo. 629 iki 705 m. arabai mahometonai užkariavo priešakinę Aziją, dalį Indijos ir Vakarinę Afriką ir ten praplatino savo tikėjimą. Mahometanizmas — trečias svietinis tikėjimas.

610 m. pradžia krikščionybės (Romos bažnyčios) pas vokiečius Šveicarijoje ir Vokietijoje.

711 m. arabai užkariavo Ispaniją, (kur jos krikščionys galūtinai išnaikino 1492 m. po Kr. Užg.).

842 m. paskutinė rytiečių krikščionių visasvietinė vyskupų sueiga; galas rytiečių krikščionių (graikų apeigos) tikėjimo tvarkymo.

862 m. Slavų tautos pradeda priimti krikščionybę ir rašyti rašyba, kuri perdirbta iš graikiškosios; priima bibliją, išguldytą į senovės bulgarų, arba bažnytiniai-slavišką, kalbą.

988 m. Rosija apsikrikštija ir priima bažnytiniai-

slavišką rašybą.

1041 — 1095 m. Dievo taikos Prancūzijoje ir kitose šalyse.

1095 — 1270 m. kryžievių karės arba krucijatos, (iš viso 14. Vert.).

1140 m. įkurta universitetas (augštesnė mokykla) Prancūzijos sostapilėje, Paryžiuje.

1215 m. vyresnieji dvasiški žmonės, ponai ir miestelėnai, Anglijoje išreikalauja nuo savų karalių "Didelį laisvių sąrašą" (Magna charta libertatum); pradžia konstitucijinės valdzios Anglijoje.

1229 m. Romos popiezius įveda *inkviziciją* — tam tikrą dvasišką teismą — prieš visus tuos, kurie mįslija apie tikėjimą kitaip, negu Romos bažnyčia, ir aiškina bei skaito šventraštį netik kitose kalbose, bet ir latyniškoje.

1291 m. pradžia Laisvos respublikos Šveicarijoje. 1214 — 1294 m. Rodžeras Bekonas (Rodger Bacon), mokytas anglas vienuolis, gamtininkas.

1324 — 1384 m. Jonas Wiklefas, mokytas kuningas, profesorius Anglijoje, išsireiškia prieš skirtingas kuningų privilegijas ir prieš svietišką popiežių valdžią; jis išguldė anglų kalbon šventraštį. Popiezius jį iškeikia.

1302 m. Italas Džoja išranda magnesinę adatą, arba kompasą.

1364 m. vakarinėje Europoje pradeda vartoti parakas kanuolėms (armotoms).

1415 m. Katalikų vyskupams susivažiavusiems Konstancoje, ir popiežiui nusprendus, sudeginta čekas Jonas Husas (kuningas ir profesorius), mokinyš Wiklefo. Jis išguldė šventraštį į čekų kalbą.

1440 m. vokietys Guttenbergas pradeda spausdinti kningas.

1453 m. turkai užkariuoja Konstantinopolį, graikų viešpatystės sostapylę; mokyti graikai persikrausto į Italiją; graikų kningos spausdinamos yra vakarinėje Europoje.

1479 m. popiezius įveda cenzūrą (prieziurą), be kurios nevalia spausdinti kningas; po tam tokias pat cenzūras užveda įvairiose šalyse ir svietiškoji valdžia.

NAUJI METŠIMČIAI.

1492 m. italas Christoforas Kolumbas su ispaniškais laivais perplaukė Atlantiko okeaną ir pasiekė Amerikos pakraščius.

1498 m. portugalas Vasko-de-Gama pasiekė Indiją, apvažiavęs aplinkui visą Afriką.

1518 m. portugalas Magellanas su Ispanijos laivais perplaukė Atlantiko ir Didįjį okeaną; 1520 m. jo draugai sugrįžo aplinkui Afrikos į Europą.

1474 — 1564 m. Mikel Andželo Buanarotti — būdavotojas, skulptorius ir tapytojas; 1483 — 1520 m. Rafaelis — tapytojas; abu italai.

1467 — 1535 m. holandas Erazmas, humanistas; 1516 m. Erazmas išspausdino graikiškoje kalboje evangelijas ir "apaštalių darbus".

1516 m. anglas Moras, humanistas, išspausdino Utopiją.

1517 m. mokyta kuningas Zvinglis, Šveicarijos vokietys pasiremdamas ant evangelijos, pasikėlė prieš Romos bažnyčios tvarką. 1517 m. vienuolis — profesoris Liuteris Vokietijoje pasikėlė prieš pardavinėjimą indulgencijų (nuodėmių atleidimo), kurios pardavinėta iš popiežiaus paliepimo.

1535 — 1564 m. prancūzas Kalvinas sutvarko reformuotą tikėjimą ir įrengia bendriją Ženevoje (Šveicarijoje) ir ta jo tvarka pasilieka pavyzdžiu reformatams Prancūzijoje, Holandijoje, Skotlandijoje, išdalis Vokietijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Lietuvoje ir Rosijoje.

1493 — 1543 m. Kopernikas, tėvas naujo mokslo apie žemę ir saulę.

1515 — 1563 m. prancūzas kastilionas, pamokslininkas apie tikėjimo laisvę.

1581 m. holandai atsiskiria nuo Ispanijos karalių ir įkuria savo respubliką.

1560 — 1629 m. Pranciškus Bekonas, skelbėjas laisvo tyrinėjimo svietiškame moksle.

1639 m. anglas Rodžer Williams įkuria bendriją Rod-Ailand (Rod-Island) Amerikoje su tikėjimų laisve.

1596 — 1650 m. prancūzas Dekartas mokina apie pilną tyrinėjimo laisvę.

1648 — 1660 m. anglai bando užvesti pas save respubliką vietoje karalystės.

1608 — 1674 m. anglų raštininkas Miltonas, kuris, tarp kitko, skelbė laisvę spausdinti kningas be cenzūros.

1679 m. uždrausta Anglijoje policijos areštai be teismo pavėlijimo.

1688 m. anglai visai pasiliosuoja nuo karalių saualės ir užveda pas save nuolatinę konstitucinę tvarką.

1695 m. Anglijoje panaikinta kningų cenzūra.

1642 — 1727 m. Njuton'as (Newton) sutvarko naują mokslą apie pasaulę.

1747 m. Suvažiavimas dievobaimingos bekuninginės brolijos draugų (Kvakerių) Anglijoje ir Amerikoje nutaria, kad brolijos draugai turi paliuosuoti vergus negrus.

1732 — 1792 m. anglas Arkrait išrado naujas stakles (audimo mašiną).

1736 — 1819 m. anglas Watt išrado garinę mašiną.

1775 — 1789 m. Anglijos išeiviai Amerikoje pasiliosuoja nuo karališkos valdžios, įrengia respublikas "Suvienytas Valstijas" ir įrašo į savo konstitucijas "prigimtas žmonių teises", tarp kitų laisvę tikėjimų ir laisvę spaudos (knigų ir laikraščių).

1727 — 1781 m. Tiurgo ir 1743 — 1794 m. Kondorse, prancūzai, mokina apie pažangą.

1789 — 1791 m. prancūzai įveda pas save konstituciją, apskelbia tiesas žmogaus ir pylicio ir panaikina baudžiavą.

1792 — 1804 m. pirma respublika Prancūzijoje; ją panaikino generolas Napoleonas, tapęs ciesoriumi (iki 1814 m.).

1807 m. panaikinta baudžiava Prūsiose.

1812 m. anglas Stefensonas dirbdina pirmą geležinkelį ir garvežį.

1815 m. amerikietis Fultonas dirbdina pirmus garlavius.

1815 m. Europos valstybės uždraudžia vežti iš Afrikos vergus negrus.

1760 — 1835 m. prancūzas Sen-Simonas, socialistas.

1771 — 1858 m. anglas Robertas Ovenas, socialistas.

1821 — 1829 m. išliuosavimas didesnės graikų dalies iš po Turkų valdžios ir įrengimas atskiros graikų valstybės.

1834 m. panaikinta negrų vergija Anglijos kolonijose.

1844 m. amerikietis Morsas įtaiso elektrikinį telegrafą.

1848 — 1849 m. liaudies sukilimai Italijoje, Vokietijoje ir Austrijoje. Panaikinimas baudžiavos. Konstitucija tose šalyse. 1849 m. ciesorius panaikino konstituciją Austrijoje.

1848 — 1852 m. antra respublika Prancūzijoje; ją panaikina Napoleonas III. Visuotinas balsavimas Prancūzijoje.

1851 m. pirma tarptautiška paroda Londone, Anglijos sostapilėje.

1853 m. pravesta okeano dugnu telegrafas iš Anglijos į Ameriką.

1859 — 1870 m. Italija pasiliosuoja iš-po Austrijos, svietiškos popiežiaus valdžios ir saivališkų kuningaikščių.

1860 m. užvesta Austrijoje vietiniai šalių seimai.

1861 m. panaikinimas baudžiavos Maskolijoje.

1862 — 1865 m. išliuosavimas negrų Suvienytose Amerikos Valstijose. 1870 m. pripažinta negrams valstybinės teisės.

1864 m. Ženevoje (Geneve — Šveicarijoje) įrengiama Raudonojo Kryžiaus draugija.

1864 — 1872 m. Tarptautiška Europos ir Amerikos Darbininkų Sandara.

1818 — 1883 m. Karolis Marksas, vokietys socialistas.

1865 m. Maskolijoje įvesta žemiečių tarybos.

1867 m. Konstitucijos Austrijoje ir Vengrijoje.

1869 m. prakasta kanalas per Suezio siaurumą

tarpe Azijos ir Afrikos; tuo kanalu pratiesta tiesų jūrų kelią iš viduržeminių jūrų į Indijos okeaną.

1870 m. trečia respublika Prancūzijoje.

1872 m. Anglija ir Suvienytos Valstijos Amerikoje vietoj kovoti paveda tarpininkystės teismui išrišti kilusius tarpe šių valstybių nesusipratimus.

1872 — 1876 m. Anglijoje pripažinta darbininkų sąjungoms pilna laisvė ir nuosavybės teisė.

1874 m. visasvietinė krasos (pačtos) santara.

1878 m. išliuosavimas serbų, volochų ir dalies bulgarų iš-po turkų valdžios.

1879 m. Žemiečių Sądara dėlei pavedimo žemės Irlandijos žemdirbiams.

1892 m. Europos valstybės draudžia pirkliauti vergais vidurinėje Afrikoje.

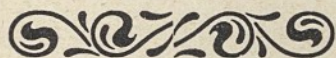
1893 m. konstitucija Japonijoje.

1894 m. Anglijos parlamentas priima įstatymą apie 8 valandų darbo dieną kasyklose ir valdžios dirbtuvėse.

1904 m. Lietuviai gauna Maskolijoje tiesą spausdinti sau kningas ir laikraščius latyniškomis raidėmis. (*Vert.*)

1905 m. Konstitucija Maskolijoje. 1906 Pirmoji Dūma. (*Vert.*) Vertė V. K. Rčk.

(Galas).

Astronomiški Vakarai.

(Pagal Kleiną)

Pirmas Vakaras.

unku yra rasti žmogų, kuris negeistų nors mintimis pasikelti kiek augščiau nuo žemės, žvilgterti į dangaus kūnus, kurie ir dabar taip pat šviečia žemei, kaip kad švietė gilioje praeityje.

Įsiziūrėjus į žvaigždes, jaučiasi kažkas begalinio, apsupančio visą žmogaus esybę. Minties akimis perbėgi žmogus erdvę, atskiriančią mus nuo jų, išsivaizdini begalinę ir mažai tesuprantamą mums platybę, kurioje par amžių amžius gyvena nesuskaitoma daugybė milžiniškų saulių.... Stoja minties akyse laikų berybė.... Žmogus pasijunti mažutė dulkė, atomas pasaulėje....

Žvaigždėtas dangus — tai ištikrųjų puikiausias reginys, kurį žmogus gali matyti. Vandenynas su jo gilumomis, gražios akmeninės uolos, debesiais apsiastos, ugnimi alsuojantį kalnai — mums atrodo ir baisūs ir iškilmingi. Bet ką visa tai reiškia, sulyginus su tyliu mirksnėjimu milijonų žvaigždelių? Puikiai ra tei-

singai pasako apie dangų Montegazza: "Visi, kas tik pasiziūri į dangų, gauna tylų džiaugsmą paragauti ir nuraminimą nusiminime, ar tai mažas kūdykis būtų, kuris mato rojų tose žvaigždžių šalyse, ar filozofas, kuris šaukia: "Ką reiškia mano kančios ir kančios visos žmonijos, sulyginus jas su kosmiška gyvybe, kuri plaka ten, pasaulių milijonuose? Akyvaizdoje tos begalinės daugybės pasaulių, kurioms mūsų skaitlinės yra par menkos, visokia puikybė nusileidžia, nelygybė dingsta, genijus nusizemina. Dangus — tai bedugnių bedugnė, bedugnė žiurinėjimui, bedugnė apsvarstinėjimui, bedugnė dėlei begalinių paslapčių, kurias jis slepia savo neišmieruotoje gilumoje."

Smeltis užnešė milžiniškus sfinksus, dabojustus šventnamius, iš kurių aigyptėnų kuningai keturi tūkstančiai metų tam atgal dabojo Sirijaus judėjimus ir slėpė nuo žmonių metskaitliavimo paslaptį; griūva piramidės, kurios atrodo amžinatvei įrengtos; o tas Sirijus, aigyptėnų vadintas *Sotis*, ir dabar, kaip ir anoj gadynėj, šviečia, ir jo šviesa nė kiek neatsimainė.... Ta žvaigždė, kaip ir kitos, žiūrėjo į mūsų žemę jau tose gadynėse, kuomet čia tvėrėsi sausumos ir jūros; žiūrėjo kuomet tautos naikino vienos kitas, žiūri ir dabar taip pat lygiai, be matomos mums atmainos. Kas mums amžiais atrodo, tas visados gyvenime mūsų mažutės valandėlės neatsveria.

Vienok niekas mūsų nepasakys, kad dangaus skliausmas su žvaigždėmis yra amžinas, neatsimainantis.

Daugelis šimtmečių praslinko nuo to laiko, kuomet užsimezgė astronomijos mokslas, ir nuo tos gadynės iki mūsų laikų pasiekė neapsakomai daug. Pradžią astronomija gavo nuo chaldėjų, aigyptėnų ir chinų, gyvenu-

Viena Sacharos Piramydų.

sių šalyse su visados blaivu dangaus skliausmu, tin-kančiu žiūrinių žvaigždžių. Ir kaip tik užgimė astronomijos mokslas, jis tuoj pradėjo atsiekti labai daug, sulyginamai šnekant. Ant Sacharos rubežių žiūri į augštą piramidą, įrengtos VI-ios dinastijos laikuose (maž-daug apie 2700 metų prieš Kristui užgim-siant). Ant tų piramidų atrandama paveikslai Oriono, Sirijaus ir Venuso. Tas liūdyja, kad Aigypse, 4600 me-tų prieš mūsų gadybę, žmonės gana augštai buvo nu-žengę astronomijoje.

Aigyptėnai jau žiloje senovėje dalino metus į 12 mėnesių po 30 dienų vienas. Paskui jau prie 12 mėnesių pradėta pridėti po 5 dienas kas metas. Kiek-vienas mėnuo dalinosi į 3 dekadą, arba savaites. Dan-guje tiko toms dekadoms 36 dekanai, arba žvaigždžių grupelės, kurias vadinta žibintuvais, dėlto kad jos neva apšviesdavusios saulei kelią. Iš tikrųjų metai susideda iš $365\frac{1}{4}$ dienų, taigi aigyptėnų metai buvo trumpesni

Aigyptėnai daboja žvaigždę nuo Sfinsko papėdės.

už šiaip metus ant $\frac{1}{4}$ dienos, tad, pasiremiant jų skait-liavimu, būtų galima priėti iki tam, kad ilgainiui me-tai nebesutiktų jau su dangaus apsireiškimais. Vienok aigyptėnai išsisaugojo to. Jie kas 4 metai Sirijaus užtekėjimą pratęsdavo ant dviejų parų ir tas dvi paras laikė tik viena. Ir tas priedas vienos dienos ketvir-tiems metams buvo uoliai slepiamas. Iš čia matosi, kaip daug astronomijoje buvo laimėję aigyptėnai.

Žydėjo ji taip gi Babylone ir Chinuose. Chi-

nuose jau tūkstančiai metų tam atgal viešpatavo įsi-tikrinimas, kad valstybės gerovė yra tampriai su-rišta su dangaus kūnų judėjimu. Chinų knigoje “Šu — king” net pasakojama apie saulės užtemimą, buvusį 2137 metuose prieš Kristų ir apie tą užte-mimą valdono astronomai Chi ir Cho nebuvo nieko pranešę iš kalno. Visi gyventojai baisiai nusigando. Chinų metrašiuose dėl to atsitikimo šitaip yra ra-šoma: “Ponai Chi ir Cho, pamiršę apie dorą, ėmė girtuokliauti, užleido savo pareigas ir pasirodė never-tais savų urėdų. Jiedu pirmi sudrumzdė skaitliavimą laiko pagal dangaus šviesas. Paskutinį rudens mėnesį, pirmą dieną, saulė ir mėnulis susiejo “Fango” žvaigždy-ne. Akliems pranešė tai bubinai; pačėdlyvi žmonės nusiminė ir išsigando; liaudis bėgo. O ponai Chi ir Cho buvo prie savo tarnystos; jiedu nieko nežinojo ir nieko negirdėjo”. Matomai chinai gerai išsigando minėto užtemimo, nesa abu ir Chi ir Cho neteko galvų.

Chinų išsivaizdinimas saulės užtemimo: drakonas, užpuolęs ant saulės.

Bet šiandieną astronomai nekaltina Chi ir Cho, nesa pranešti iš anksto apie užtemimą dėl kokios nors vie-tos yra gana sunku; dabarnykštis mokslas tai atsie-kia, net gali smulkiai aprokuoti užtemimus ir kito-kius dangaus apsireiškimus, senovėje įvykusius. Astro-nomų aprokuota, kad užtemimas, apie kurį kalba Chinų raštai, turėjo įvykti (matoma mieste Ngan-Gi, di-nastijos Gija rezidencija) 22 spalnio 2137 m. prieš Kristų, prasidėjo 19 minučių po saulei užtekėsiant.

Indėnai (indai) savoj astronomijoje aiškiai parodo savos dvasios ypatybes. Jų vaidentuvė apima tokią laikų platybę, kad iš to nusistebia net ir dabarties astro-nomai.

Marsas — kares, kalėjimus, gobtuves ir neapikantą; Saulė — viltį, laimę, pelną ir paveldybas; Venera — draugiškumo ir meilės valdonė; Merkuro žinioje ligos, skolos, pirklyba ir baimė; Mėnulis — žaizdos, sapnai ir apiplėšimai.”

Kad atspėti žmogaus likimą, reikėjo, anot astrologų, padirbti horoskopą, t. y. užrašyti šviesybių padėjimą jo gimimo valandoje. Kaip toli nuzygiuodavo astrologai savo spėliojimuose, mums parodo sekantys sakiniai, surašyti tūlame astrologiškame rašte Liudviko XIII laikuose:

“Pirmame zodiako ženkle Jupiteris gimdo vyskopus, gubernatorius, garsius bei galingus žmones, teisėjus filozofus, mįslinčius, pirklius ir bankierius. Marsas paženkliną kareivius, artileristus, žmogžudžius, gydytojus, barzdaskučius, mėsininkus, auksakalvius, virėjus, duonkepius, žmones visokių darbų, atliekamų su ugnies pagalba. Venera gimdo karalienes ir dalias moteris, paskui aptiekorius, siuvėjus, jubilėrius, pirklius gelumbės, lošikus, smūklių lankytojus, paleistuvius ir galvažūdžius. Merkurus — dijakonus, filozofus, astrologus, geometrus, rokuotojus, rašytojus latyniškai, dailininkus, gabius ir gudrius meisterius ir meisteres visokiuose darbuose. Visi, kas randasi pa Marso įtekme, esti žmonės žiaurūs, beširdžiai, nepermaldaujami, neperkambami, atkaklūs, mėgstanti barties, drąsus, apgavikai, jie paprastai daug valgo, gali daugiau sugromuliuoti mėsos, yra tvirti, stiprūs, su krauju pasriuvusiom akim, rudais plaukais, visai nelinkę prie draugiško sugyvenimo ir mėgsta visokius darbus su ugnimi ir įkaitinta geležimi. Žodžiu sakant, Marsas gimdo žmones pasiutusius, rėksnius, pasileidėlius, savim užsiganėdijančius ir greitai pykstančius.”

Nuo Romos imperatorių gadynės daugelis didžiųjų laikydavo pas save astrologus. Šių padėjimas ne visad buvo geras. Sykį Liudviko XI astrologas išpranašavo mirtį tūlai poniai, kurią karalius mylėjo. Pranašystė išsipildė. Įpykęs karalius pasišaukia astrologą, o savo tarnams įsako, kad jie, kaip karalius pamos ranka, suimtų astrologą, įkištų maišan ir įmestų upėn. Atėjo astrologas; karalius ir sako į jį: “Tu žinai apie kitų likimą; pasakyk man, kiek tau laiko beliko gyventi?” — “Karaliau”, — nenusiminė astrologas: “žvaigždės man pasakė, kad aš turiu pasimirti trimis dienomis anksčiau prieš karaliui numirsiant”. Tokiu tik būdu astrologas išsisaugojo mirties.

Viduramžių žmonės labai tikėjo astrologams. 1499 metais tūlas astrologas apskelbė, kad artinasi tvanas. To vieno apskelbimo užtėko, kad protai sukiltų. Daktaras Oriol Tuluzoje dėl viso-ko subūdavojo didelį laivą. Beturčiai rengė sau valtis. Visi jie baisiai užsivylė, nesa 1499 m. vasara buvo labai sausa. Pasakojama apie tūlą astrologą Kardaną. Jis sustatė sau horoskopą ir išpranašavo sau, kad turįs mirti 1575

Astrologas.

metuose. Prisiartinus laikui, jis išdalino visas savo gerybes kitiems ir pats pasiliovė ēmės maistą. Pastangos buvo pasekmingos; į paskirtą laiką Kardanas pasimirė iš bado.

Garsūsis Kepleris, vienas įsteigėjų naujausios astronomijos, irgi rašydavo horoskopus ir jo laikuose gyvenę žmonės labai gerbė jį už jo astrologiškų darbų. Bet iš jo užrašų, kuriuose jis sako, kad astrologas labai klysta, jai spėja žmogaus ateitį vien iš žvaigždžių, o neatsižvelgia į žmogaus būdą, protą, spėkas ir gabumus. Iš to galima spėti, kad garsus astronomas nepripažino astrologijos tokia, kokia ji buvo, o tik taikinties turėjo prie laiko ir viešpataujančių prietarų.

Negalima tikėti, kad duotų tokią svarbą astrologijai Kepleris, žmogus, atidengęs dangaus kūnų judėjimų taisykles.

Ir tikrai: visatos akyvaizdoje, dangiškų kūnų viešpatystėje, kurie tvarko judėjimą planetų aplink saulę ir keiliones pačių saulių į nekrutančių žvaigždžių šalis, visi žmonės yra lygūs, ir nėra jokių išimčių. Visur viešpatauja su didžiausiu tikrumu bendras visoms pasaulėms įstatymas. Tiesa, mes galime tēmyti tų įstatymų veikmę ir tarpe gyvūnų ant žemės; bet dangaus kūnuose toji tvarka ir veikmė aiškiau apsiereiškia, negu painiame organiškų spėkų gyvenime ant žemės paviršiaus. Drąsiai galima pasakyti, kad dangaus kūnų judėjimų tvarka mums yra aiški dėlto kad “sfėrų harmonija” pasi-

V. K. Račkauskas.

veda labai aiškiems įstatymams. Čia be abejonės pagelbėjo vienas apsireiškimas, be kurio žmonės ir iki šiai dienai gal nebūtų suradę kelvedžio tyrinėjimuose. Reikia atsiminti, kad saulė yra 700 sykių sunkesnė už visas planetas, krūvon paimtas. Par tat planetų sukimos aplink saulę atrodo teisingu ir aiškiu, visai suprantamu žmogaus protui. Jai mūsų sistema būtų kitaip subūdavota, jai pavieniai kūnai, keliaujantys aplink saulę, būtų vienodo svarumo, niekas negalėtų aprokuoti įvairius apsireiškimus iš anksto, kaip tai dabar yra padaroma.

Vienas didžiausių matematikų, Lagranž'as, sako: "Gamta tarsi tyčia suteikė dangaus kūnų orbitoms tokią formą, kokią mes dabar matome, kad galėtume aprokuoti jų keliones. Jaigu ne tos tinkamos aplinkybės mūsų metodams, matematikai galėtų imtis darbo, bet negalėtų jį atlikti". Visiems tyrinėjimams ir aprokavimams begalo daug prigelbėjo mechanika ir optika. Jai nebūtų teleskopų — mes apie visatą tiek težinotume, kiek galėtume matyti nuogom akim.

Senovėje žmonės negalėjo gėrėtis tais laimėjimais, kuriuos mums šiandien astronomija suteikia. Jie jautėsi uždaryti ant žemės, jiems žibėjo žibutės, o ne dideli mūsų žemei ir saulei panėšūs kūnai. Jie negalėjo taip giliai ir taip puikiai mylėti gamtą ir prie jos prisirišti, kaip mes. Žinoma, tas senovės žmonių nežingeidumas apie dangų galima aiškinti tuo, kad jie manė dangų esant krikštolinėmis sfėromis. Tik dabar, dingus krikštolinėms sfėroms nuo dangaus, žengia mokslas priekin.

Kur veda kelias, kuruo eina mokslas? To niekas nežino. Tik kaslink vieno abejonės nėra: tyrinėjimų upė vis kaskartas didesnes vilnis išmeta augšty. Jai keliosdešimtį metų atgal būtų kas uždavęs kalbą apie chemiją žvaigždžių, apie chemiškų elementų buvimą ant Sirijaus arba blizgančiose dulkėse ūkanotų pėmių tai būtų atrodė kai pasaka. Tuomet tarpu dar nesena kalbėta apie tai, kad bandyta gauti saulės balsą; be pasekmių pasiliko tie bandymai, bet pats principas, padėtas pamatan to sumanymo, negali būti atmestas.

Neseniai prie astronomijos pritaikinta fotografija. Su jos pagalba dabar į dvi-tris valandas yra padaroma tikriausias dangaus paveikslas; tokiam darbui kitados neužtektų ir pusės metų.

Mokslas žengia pirmyn vis toliau ir toliau. Ir vienok visi mokslo laimėjimai atrodo smulkučiai ir menki sulyginus su tuo, kas liekasi tamsu ir neištirta.

Ž—ės V—ks.

Ilgėjimos.

as ten už lango? Ar ne senas klevas, plačias savo šakas išskietęs, mano liūdno namelio sieną pasiekęs, rudens gailią maldą man šnabžda?... Kas? Gal tai jaunios sodne obelaitės veda tarp savęs bylą už vaisių dailumą? O gal pakeleivingas ponas karvelis sparneliais man judin langinę? Kas ten? kas ten?...

Akis užmerkęs, kad šviesos nematyti, klausiausi šakų šlamėjimo... ir jaučiausi nuneštas į tėvo auksinį lauką, į motinos pievas žaliąsias. Taip gera! Begalo gera....

Už lango tik gamta šnekasi su mėnesiena naktimi. Joks balsas nedrumsdžia jos šnekėsio.

* * *

Matau save mažu kūdykiu esant. Jauna mano motina, tokia daili, sveika, gera, glosto man galvą, o aš jai kažką tokį noriu pasakyti, bet nesakau.... Tik glaudžiuosi prie jos sveiko šilto kūno, pasivedu visas jos meilei. Kam sakyti?... Nereikia.... Man ir be žodžių saldu ragauti laimę....

Mudu su motina sėdima pas langą; iš lango matyti kiemas, anoje pusėje kiemo svirnas, už svirno — prūdas ir sodnas; senas sodnas, kuriame auga stebėtinai medis: septynių rūšių kriaušės ant to medžio užauga.... Ir karališkos ir kadaginės, ir bera-aleksandra, ir diušesas, ir kitokios, kurių ir vardų nepamenu.... Puikus sodnelis. Aš jį taip myliu....

Motina glosto galvą. Tai įleidžia savo ilgus baltus pirštus man ir plaukus, tai ištraukia juos šukuodama.... Motina myli šukuoti man galvą savo pirštais....

— Mama, sakau. — Iš kur ant dangaus tokie maži debesėliai atsiranda?....

— Dievulis juos paleidžia.... jie iš tolo ateina.... jie bėga par dangų, tarsi avelės par pievą.... Saulelė jų piemuo, ji gano debesius; o mėnulis naktimis sergsti jas, kad kas jų nepagautų nuo dangaus....

— Mama, o kur yra aušrinė? — klausiu vėl.

— Aušrinės dabar nesimato....

— Dėlko?... ..

— Mat, saulelė dabar šviečia.... Aušrinę gali matyti tik iš ryto, prieš aušrai užsidegsiant....

— Aš noriu matyti aušrinę, mama....

— Gerai, pamatysi....

— O kada?

— Kada norėsi. Rytoj atsikelk, pamatysi....

Jos balsas skaudus, kaip upelio čiurškėjimas. Taip

skambiai, taip skalsiai į mane ji kalba, kad šilta mano esybei prie jos prisiglaudus.... ir gera.... begalo gera....

— Mama, — vėl sakau, — o aš šiandieną mačiau žvaigždėlę....

— Kada?

— Šiandieną, po pietų tuojaus.... Nubėgau už svirno pas seną gluosnį ir atguliau ant žolės.... Gulėdamas ilgai ilgai žiūrėjau į dangų.... Žiūrėjau, žiūrėjau ir nieko nemačiau. Tik staiga blikt ir bliktėlėjo žvaigždutė. Daugiau nemačiau.... O tu, mama, ar nematei žvaigždėlės dieną?

— Ne....

— Niekados?

— Niekados....

— O dėlko nematei?

— Nežinau, nežiūrėjau....

Man taip ant širdies linksma, kad ir pasakyti negaliu: širdis plasnoja lygiai, pilnai, vaisingai. Akys, jaučia, dega. Ant veidų — šypsa klaidžioja. Padėjau galvą ant motinos kelių, pats nusileidau ant žemės ir vėl sakau:

— Mama, man Viktis sakė, kad mūsų jaujoj vaidulys gyvena.... Ar tiesa?

— Netiesa, mažuti, ne. Jokio vaidulio nėra....

— Viktis sakosi pats mažes.... Toks, sako, augštas, didelis, baltas, su raudonu kruvinu kaklu.... Sako tai koks Balnis ten pasipjovęs....

— Netiesa, vaikeli, netikėk.... Jaujoj nėra jokių vaidulių....

— O Viktis sako, kad yra.

— Vaiduliai yra tik tiems, kas mamos ir tėtūčio neklauso.... Kaip tu neklausysi, tai ir tau pasirodys vaidulys.... O geriems vaikams nėra.... Tu esi mano geras vaikas, tavęs nebaidys vaiduliai....

Meili man yra močiutė. Aš bučiuoju jos ranką.

— Mama, kaip aš užaugsiu, aš tau nupirksiu didelį-didelį....

— Ką tokį?

— O ko tu nori?

— Nežinau, ką nupirsi....

— Dvarą.... tokį, kaip pono Turčinskio....

— Iš kur pinigų turėsi? Dvarui nusipirkti reikia pinigų....

— Eisiu lėtas pjaudamas ir užsidirbsiu pinigų....

— Kvailutis tu mano, visai dar kvailutis....

Motina saldžiai ir gražiai nusijuokė, tarsi saulė pasirodė iš už debesų. Pabučiavo mane. Aš ir gi prasijuokiau.

Taip man prie jos miela!.... taip saldu.... taip pilna krūtinėj malonės....

* * *

Atmerkiau akis.

Aštri buitįs, skaudi, kaip atšiupeš peilis, perėjo par širdį, sužeizdama ją skaudžiai.

Šalta aplinkui, už lango šlama akacijos, svetimos žemės išauklėtos.

Ir gimtinė triobelė toli.. toli.. už jurių-marių. Toli ir tėvo auksinis laukas ir motinos žaliosios pievos.... ir svirnas, ir prūdas, ir sodnas su stebūklingu kriaušių medžiu.. Ir motina ir tėvas toli.... net ir mirdamas — negalėčiau jų prisišaukti. Kad nors ant valandėlės juos pamačius....

Ilgisi širdis, liūdi begalo, be saiko.

1910. VIII.

Bažnyčia ir Mokslas.

irm kalbėsiant ką nors ant viršpaminėtos temos, privalome šį tą patėmyti. Kaip šiame straipsnyje, taip lygiai ir visuose iki šiol tilpusiuose "Laisvojoj Minty", mes niekadoms neišreiškėme jokios neapykantos nė į tikėjimą, nė į bažnyčią, nėgi į kuningus. Vienok tas yra tankiai mums užmetama; tie užmetimai pa-eina iš kuningų pusės*). Užmetimai daroma "iš jausmų pilnybės", ne iš apsvarstymo. Kuningams netinka laikraštis, jo vardas ir pakraipa — tad ir puola į jį. Vieni ruošiasi kovon satyrą pasikviesti (mat, geresnio ginklo neranda), kiti (pvz. "Draugas") tik dergimais užsiima. Mus tas neapeina ir nenugąsdina. Kas kokiū ginklu kovoja — tas nuo tokio pats žūti turi. Mūsų noras ir tikslas, kaip jau skaitytojai galėjo patėmyti, yra tame, kad į viską, kas yra apčiu-piama, reikia atsinešti šaltai, rimtai ir su kritika. Kri-tikos negali išsisaugoti ir bažnyčia, nors ji save apskel-busi yra neklaidinga. Ir keista būtų, jai šiandieną į bažnyčią mes atsineštume su užsitikėjimu, be kritikos; ypač, kad iš jos išeina begalės priešgimūmų.

Dar syki patėmyjame, kad mes neatkreipiame jo-kios atidžios į asmeniškų užsipuldinėjimus, iš kur jie neišdygtų. Tad, ir rašydami apie bažnyčią, neturime omenyje vieną-kitą bažnyčią, bet visą organizaciją, pa-laikančią neteisębę žmonių tarpe; minėdami kuningus, neturime mintyje vien tik lietuvius kuningus, bet visą armiją kuningų, palaikančių ir remiančių aną orga-nizaciją.

Kiekvienas mūsų galėjo patėmyti, kad pastaruoju laiku daroma bandymai, kur ir kaip galima sutai-kinti bibliją su mokslu; paveizdan, lietuvių dvasiškija jau sako ir rašo, kad nė šventraštis nė bažnyčia nieko nenukentės nuo to, jai mokslai priparodys, kad žemė

*) žiūr. "Drauga", "Draugija" ir t. p.

turinti 200.000 metų, o ne tiek, kiek yra bažnyčios skelbiama. Tas vienas nusileidimas jau daug reiškia. Jie savo pusėje neturi rimtų argumentų, kaip tik įtikėjimą į žodį ir tikrinimą tuo žodžiu. Bet bandymai vis viena negali atvesti prie reališkų pasekmių. Mokslas negalės susitaikinti su bažnyčia; ypač dėlto, kad jis būtinai atmeta tokius dalykus, kaip Dievo apveizdą, tvarkančią žmonių likimus, stebuklus, prisikėlimą iš numirusių, pranašystes ir daugelį kitų viršgamtiškų dalykų, kurie yra pačiame bažnyčios pamate.

Kas tai yra bažnyčia? Ant užklauso, iškur męs žinome, kad gali būti gyvenimas po mirčiai, mums yra atsakoma: taip mokina bažnyčia! Reiškia bažnyčia yra mokytojas. Bet iš ko ji susideda? Visi tikintieji tveria bažnyčią. Tokiu būdu išeitų, kad bažnyčia turėtų ir pati save mokinti, nesa ji mokina ne tik netikinčius, bet ir tikinčiuosius. Iš to supras-tina, kad bažnyčia yra apsirinkusi sau tikslu mokyto-javimą, o kadangi mokytojais negali būti visi tikintie-jie, tad bažnyčios kūne yra susitvėręs tam tikras mokytojų burys, kuriuos męs vadiname kuningais. Jie tatau yra toji bažnyčia, apie kurią ši čion einasi.

Bažnytinis mokslas, kurį mums skelbia iš sakyklų, mokytojų yra vadinamas neklaidinguoju mokslu. Dėl-ko? Aiškus dalykas: apskelbus savo žodžius Dievo žodžiais ir par tat neklaidingais žodžiais, tuo pačiu draudžiama yra žmonėms nors kiek į tuos žodžius kritiškai pažvelgti. Kuningas taip sako — šventa mū-sų žmonėms. Bet ar teisybę sako? Čia klausimas. Jai paimsime du tvirtinimus: 1 — kad bažnyčia yra ne-klaidinga, ir 2 — bažnyčią tveria visi tikintieji, tai gauname būtiną išvedimą, kad kiekvienas bažnyči s sąnarys yra neklaidingas. O rimčiau į tai pažvelgę, nesutiksime su tuo. Paveizdan katalikų bažnyčia su-sideda iš 230,866,533*) asmenų, užlaikančių milžinišką armiją kuningų visokių "rangų"; ar-gi tie visi baž-nyčios sąnariai turėtų būti neklaidingais tikėjimo da-lykuose? Aišku, kad ne. Tas dar sykį mums patvir-tina tai, kad bažnyčia tai kuningija, o ne visi tikintieji, bažnyčios mokslas — tai kuningų mokslas, ir to mokslo pridabojimui tų pačių kuningų yra apšauktas neklai-dinguoju vienas vyriausias kuningas, popiežius.

Kad kuningams lengva yra įkalbėti žmonėms apie mokslo neklaidingumą — visi suprantame; gana yra paimti atidžion ir tai, kad kuningo žodis yra šventas Dievo žodis, ir jis nē kritikuojuamas nē-gi apsvarsto-mas negali būti. Patsai jau kuningų mokslas ir yra iš didesnės dalies paremtas tuo, kad jie, "pasaulės druska", žmonėms turi skelbti tą žodį, kuris yra Dievo neklaidingasai žodis. Jai tuo užsiima tokia begalinė armija — tai nestebėtina, kad ir jos darbai turi

vaisius išduoti. Paveizdan, vienos tik Suvienuytose Valstijose prirokuojama 12,117,406 katalikai, užlaikan-tys 12,952 bažnyčias; tiems katalikams skelbia Dievo neklaidingąjį žodį 16,123 kuningai, (nerokuojant, ži-noma, kuningaujančių vienuolių, kurių ir čia ne-trūksta**).

Gana akyva katalikų bažnyčios ypatybė yra ta, kad ši bažnyčia visus kitus tikėjimus viešai pasmerkia; kad negali pripažinti jų teisingais, sulig savo nuomonės ir mokslo — tas aišku, bet, pasmerkdamas viešai, pa-rodą greta netolerancijos (nepakantos) ir savo spėką. Taip ji pasmerkia viešai krikščionių protestantizmą, mahometonų tikėjimą, buddizmą ir tt. O juk nekrikš-čionių yra daugiausia pasaulyje***).

Kalbant toliau apie bažnyčios mokslo neklaidingu-mą, pigiai persitikrinsime, kad kiekvieno kito tikėjimo pasekėjai save ir-gi neklaidingais laiko, ir apie krikš-čionis kalba, kaipo apie klystančius ir neišmanančius žmones.

Tatau kuo pasiremdami, męs galime tvirtinti, kad katalikų tikėjimas yra neklaidingas? Bene tuo, kad taip tėveliai tikėjo, taip tiki mūsų kaimynas ir kuningas taip liepia tikėti. Tas būtų par silpnas tvirtinimas.

Bet-gi turime žinoti, kad tikinčiuosius galima pa-dalinti į du skyrius: tikinčiųjų minią, mažai tems-tančią, ir tikinčiąją inteligenciją. Pirmieji tiki dėlto, kad jie negali ir nemoka kitaip tikėti. Antrieji tiki dėlto, kad katalikų tikėjime teisybę surandą, ir ta tei-sybė esanti Šventraštyje.

Kįla vėl klausimas, ar šventraštis tikrai visame kame yra teisingas ir ar jis yra ištikrųjų šventas? Juk buddistai turi labai puikias savo šventas kningas. Taip pat mahometonai turi savo šventraštį, Koranu vadinamą. Ką apie tai sako katalikų bažnyčia? Ji sako, kad Budda buvęs šiaip žmogus, kaip ir visi, o gal jo ir visai nebuve, buddistų kningos esą pasakos ir plepalai žmogaus, sirgusio proto liga. Bet iš kur tik-rumas, kad krikščionių šventraštis yra neklaidingas ir tikras šventas raštas? Juk manančiam ir abejojan-čiam žmogui nepakanka pasakyti: tikėk į inspiraciją (įkvėpimą) ir žinosi, kad tai yra šventa! Galų gale pasilieka tik pasakyti, kad šventraštis yra geras dėlto, kad jį priėmė bažnyčia, o bažnyčia neklaidinga yra dėlto, kad sutinka su šventraščiu ir ant pabaigos pa-sijusime nepriėję prie jokio reališko išvedimo.

Mums yra sakoma, kad šiaip žmonės neprivalo skaityti šventraščių: jie nēsą verti, jie gali netikusiai jį suprasti, jie gali bereikalingai suklysti ir suklydę,

**) Abelnai Suvienuytose Valstijose visokių tikėjimų kuningų yra 156,107; bažnyčių — 215,185; bažnyčių są-narių — 33,897,507.

***) Krikščionių visoje pasaulyje kartu su katalikais yra 477,080,158; o kitų tikėjimų, k. a.: konfucijanistų, ma-hometonų, buddistų, taostų, intoistų, žydų ir polyteistų, arba stabmeldžių, — 951,702,041.

*) Ši skaitlinė ir sekančios yra paimtos iš "The World 1910 Almanac and Encyclopædia", issued by Press Publishing Co., New York.

nusidėti prieš Dievą. Jiems reikia aiškinimų. Ar gi nėra keistas toks tikėjimas, kuris slepia nuo savo pasekėjų tą, kuo pats remiasi? Tuo tatau aiškinimu ir užsiima kuningai, kuriems irgi kuningai aiškino. Iš čia matot neklaidingumą: kuningai aiškina žmonėms, o kuningams irgi kuningai aiškino... Juk jai kuningai būtų dievais — jie gal neklystų, bet jie, deja, tokie pat žmonės, kaip ir tie, kuriems aiškina.

Kas tvirtina, kad bažnyčios mokslas sutinka su pasauliniais mokslais — tas baisiai klysta; parodo savo neišmanymą apie pasaulinius mokslus. Pasaulinis mokslas niekad nepasakelbė savęs neklaidingu. Jo tverėjai, pasekėjai ir platintojai neliepia tikėti; jie sako: duok savo protui veikti. Tatai mes nepriimame už teisybę nieko, ko negalime šiokiui ar kitokiui būdu pertikrinti su savo proto pagalba. Par tai mokslo aiškinimas turi būti taip reiškus ir suprantomas, kad mūsų protas galėtų jį apimti ir permatyti.

Šioje gadynėje mokslų yra tokia daugybė ir tokius didelius plotus kiekvienas jų yra apėmęs, kad niekas neįstengia visų mokslų apglemžti. Kiekviena šaka turi savo darbininkus — specialistus, ir mes tikime, kad jie, apskelbdami kokias naujas tiesas ar išradimus, neskelbia ant juokų ir nepriverčia mus tikėti. Būdavo atsitikimai, kad vienas-kitas naujas pranešimas bent kokiam mokslui ar išradimuose pasirodė klaidingu; jis atitaisyta ir žengta toliau. Tokiu tik būdu mokslo pažanga tėra galima. Jokių priverstinių autoritetų čia nėra. Moksliška teisybė yra tai tas, kas gali būti priparodyta ir kiekvienam žmogui išaiškinta, kaip ir tai, kad vienas ir vienas yra du, o ne trys ar vienas.

Tvirtinant, kad mokliška teisybė yra tai, kas gali būti priparodyta ir kiekvienam išaiškinta, dar netvirtinama, kad teisybė bus ir tas apsiereiškimas, kurį visi vienaip supranta. Paveizdan, prieš Koperniko laikus visi žmonės tikėjo, kad žemė stovi ant vietos, o dangaus skliausmas su visais dangiškais kūnais sukasi apie žemę; bet tai nebuvo mokliška teisybė. Retas žmogus šioje gadynėje turi nors pradinį supratimą apie visus mokslus; gali būti labai mokytas daktaras, bet nieko neišmanyti apie dailę; garsus istorikas gali menkai teišmanyti apie mechaniką ir tt. Bet gi kiekvienas savoje šakoje dirbantis mokslinčius neapskelbs jokio naujo išradimo, jai negalės parodyti kelio, kuriuo priėjo iki tam išradimui, kad kiti, tuo keliu sekdami, galėtų pertikrinti jo išradimą. Tatai kiekvieną mokslinę teisybę visados yra galima pertikrinti, turint sveiką protą ir reikalingą tam prisirengimą.

Iš viršaus pasakyto suprantame, kad mokslas remiasi žinojimu.

Gi patsai žinojimas gema iš kasdieninių apsiereiški-

mų, kuriuos mes dabojame, minta besimokiniu, arba studijais.

Paminėjome, kad mokslo teisybes galima pertikrinti, turint sveiką protą ir reikalingą prisirengimą. Kad mokslo pamatan gula žinojimas, tą galime patirti iš sekančių paveizdų. Visi mes tēmyjame, kad saulė teka kas rytas ir nusileidžia kas vakaras; vasaros laike ankščiau teka, vėliau nusileidžia; gi žiemos laike vėliau teka, ankščiau nusileidžia; tēmyjame, kad mėnulio pavidalas nuolatos mainosi; taip-gi tēmyjame, kad kaikurios žvaigždės maino savo vietas. Arčiaus prisiziūrėjus tiems apsiereiškimams, sistematiškai juos dabojant, prieinama prie kitokių jau supratimų ir padaroma nauji išvedimai; tokiuo būdu yra užsimezges astronomijos mokslas. Žinome iš patyrimo, kad ugnis degina medį, tirpina nauges; kad geležis rūdyja vandenyje ir t.t. Iš čia gema pradiniai supratimai apie chemiją, t. y. mokslą, kuris aiškina įvairių kūnų sukrautinės dalis ir jų atmainas.

Moksle nėra jokio autoriteto, kuris mums lieptų būtinai įtikėti į vieną ar į kitą, tikėti taip ar kitaip; pripažinti vieną, o atmesti kitą be persiliūdijimo, be ištyrimų. Jai mokslas įgytų tokį autoritetą — jo gyvenimas jau nebebūtų gyvenimu; tai būtų mirtis. Mokslas nuolatos plėtojasi, auga ir mainosi lyginai taip, kaip kiekvienas gyvas daigtas.

Tarpe bažnyčios ir mokslo, kaip matome, guli didelė bedugnė. Mokslas sako: netikėk man, bet eik čia, arčiau, persitikrink! Bažnyčia visai priešingai sako: nedrįsk pertikrinti tai, ką aš sakau, bet tikėk!

Įsigilinę į tų šakinių reikšmę, pigiai suprasime, kurlink mums pridera eiti, ar ten, kur mūsų protas yra užmigdomas, ar ten, kur jam atidengiama nauji plotai, nauji šviesos spinduliai.

B. Ž.

Iš Musų Laikraščių.

“Kovos” Nr. 33 užename straipsnį “Ar ne tiesiausias kelias?”, p. Margerio parašytą. Akyvi yra autoriaus sanprotavimai apie tautiškumą. Esą, sako jis, “draugijos gyvenime atrasti ir vartojami net penki keliai...” kuriuos, “reikia žinoti... galima išreikšti sekančiais žodžiais: Religija, Tauta, Republikonizmas, Demokratizmas ir Socijalizmas”. Pakratęs visus kelius, autorius socijalizmą randa geriausiu keliu esant. Bet apie kitus keturius kelius nepasako beveik nieko teisingo. *Religija* — apie religiją nėra

nieko, tik apie kunigus; autorius, matomai, yra įsitikinęs, kad kunigai yra religija! *Republikonizmas* — tai darbininkus badu marinantįs ponai; o kokie tos politiškos partijos siekiai ir politika — nieko nepasako. *Demokratizmas* — tai kapitalistai, “besąžinia i valalai, prisivilioję žmogų ant savo kelio, tolei siurbia jo kraują, pakoliai neiščiulpia paskutinį lašelį;”... *Tautiškumas* — tautišku keliu einant... “galima įgyti laisvę, apšviestą bei žmonišką gyvenimą...” bet ir tas kelias “nors jis yra geras, vis-gi netiesus”. Paaiškinimui to, kas tai yra tautiškumas, papasakojama apie patrijotizmą, “tautiškumo brolių”, kuris esąs instinktyviškas ir intelektuališkas. Patrijotai, anot autoriaus, instinktyviški tik ir geidžią savo tautą išaugštinti, o kitas “nugramzdyti kraujuose, ašarose ir varge!...” Patriotizmas sukeliąs kares, žūdynes ir tt Pamiršta vienok, kad šiandieną, kapitalistiškame surėdyme, ne patrijotizmas sukeliąs kares, o grynai ekonomiškieji rinkų klausimai. Ar Suv. Valst. kovojo su Ispanija iš patrijotizmo? Ar patrijotai sukėlė karę Japonijos su Maskolija? Ar dėl patrijotizmo Anglija kariavo su Boerais Transvaaliuje? Tur būti ne. Tautiškumo brolių patrijotizmą apipiešęs, autorius šaukia į “Kovos” skaitytojus: “Remkime tik tų patrijotiškų agitatorių užmanymus, kurie remiasi ant to: įsteigti savo šalyje daugiau mokyklų, kad išleisti mokslan daugiau jaunuomenės, kad pagerinti neturtingųjų luomos būvį; bet anaipol neremkime tų, kurie šaukia, kad reikia daugiau laivų, daugiau ginklų, daugiau karuomenės ir daugiau nekalto kraujo!...” Teisybė, yra prieš ką taip karštai šaukti: lietuviai labai jau remia patrijotus, agituojančius už laisvus ginklus ir kraują! ir tokių patrijotų tiek jau lietuviai turi, kad prieš juos net agitacija, anot Margerio, reikalinga!

Tame pat “Kovos” num. randame redakcijos atsakymą ant užklauso: “koks yra skirtumas tarpe tautiečio ir socialisto?” Štai kas atsakoma: “tarpe tautiečio ir socialisto tokis skirtumas, kaip tarpe vėžio ir lydekos: vienas jų gali yrties priekyn, kitas neatsigrėždamas traukties atbulon pusėn”. Ir kiek tokiam atsakyme išaiškinimo? Iš tokio atsakymo galima matyti, kad redakcija arba nežino, kas tai yra tautiškumas ir tautietis, arba nenori pasakyti, ką apie tai žino ir mano. — Ir gi tame pat numeryje p. J. B. S. agituoja už tai, kad L. S. S. organizuotų Apdraudos Bendrovę. Sumanymas, paduotas L. S. S. centro komitetų suvažiavime Brooklyne (21 VII), geras, tik kairieji p. J. B. S. argumentai mums atrodo nepavykusiais. Paveizdan: “... mums socialistams nėra reikalo bjaurėtis valdymu savos (?) nuosavybės, kad ir mums ją turėti yra galima ir net-gi reikalinga, kad pagerinti savo medegišką stovį taip labai reikalingą mūsų kovoj už socialistišką idėją, už ateities surėdymą.” Tą patį sako ir katalikų bažnyčia, nors jos

principų pamate yra turtų išsivadėjimas, kas ir buvo praktikuojama pirmuose metšimčiuose. Tokiai Bendrovei sutverti yra reikalingas kapitalas \$25.000, ir tas kapitalas reikės apversti į nejudinamą turtą. Tokis Apdraudos Skyrius turės būti savistovis, nuo sąjungos neprigulįs.

* * *

Lietuviškųjų bažnyčių klausimas vis kaskartas eina aiškyn. Spėjama ir sakoma, kad už kelerių metų lietuviai Amerikoje visai atsikratys nuo svetimtaučių vyskupų ir suorganizuos tautišką lietuvišką bažnyčią. Ar tas ištikrųjų įvyks — nežinia. Pirmutiniai žingsniai yra jau padaryti. 30 liepos Worcesterio lietuviai atidarė neprigulmingą lietuvišką parapiją su kun. Micekičių, kurį “Draugas” išpeikė iš visų pusių. Menka yra garbė, kitus peikiant, įgyta. Toliaus seka Scrantono lietuviai, Shenandoah, Mahonoy City, laukiama Wilkes-Barry’je, Piltstone ir daugiur kitose vietose. Sulig Scrantono parapijos negalima praleisti nepatėmijus šito fakto. Vyriausiasis teismas du sykiu pripažino parapijai bažnyčią, bet parapijonis tuo neužsigandė: jie reikalauja sau ir kuningo tokio, kokį patįs sau išrinko. Žinomas dalykas, vyskupas nenori nusileisti prieš žmones ir pasakė, kad Scrantno lietuviai gali gauti tikrai kuningą Kurą, o jai nenori — gali eiti pragaran.

* * *

Kurlink tas veda? “Drauge” tēmyjame labai akvą sumanymą. Kuningai (lietuviškieji) užmano surašyti netinkamas jiems kningas ir laikraščius ir viešai apskelbti, kad jų žmonės neskaitytų. Tas rodo mums, kaip jau toli nukeliatuja mūsų kuningai. Kauno “Vadovo” redakcija viešai pasisakė esanti šnipų biurui ir renka žinias apie Lietuvoje gyvenančius inteligentus, kad jų greičiau nusikračius, įskundžiant valdžiai (apie tai buvo jau minėta “Laisvojoj Minty”). Čia, Amerikoje, kuningai kitką sumano. Čia jie nieko nepesą, valdžiai skųsdami (pvz. kun. Milukas Philadelphiaj, drą Šliupą įskundęs); tad nori pavartoti kitokį ginklą: grįžta prie viduramžinės inkvizicijos! Laimingos kelionės. — Gal tūli prisibijo, kad tas gali užkenkti abelnam mūsų, laisvų žmonių, darbui. Bet gi į tai galima ir kitaip žiūrėti. Juk praktikoje ir šiandieną indeksan yra įtraukti visi raštai, kuriuos išleido ne kuningai; tą mes žinome iš pamokslų ir kuninginių laikraščių. Jai bus kuningų išleistas sąrašas “uždraustų kningų”, tai tas dar geriau; tas, pirmučiausia, parodys, kad XX metšimčio mūsų dvasiškija traukiasi atgal; antra — pagelbės platinti tuos raštus, kuriuos kuningai niekina. Juk draudžiamas vaisius yra kurkas geresnis ir gardesnis. Prisiminkime pasaką apie Adomą ir Jeivą...

Gyvenimo Atbalsiai.

(Chronikos lapai).

Mūsų laikraščiai pastebėjo vieną ganą akyvą dalyką: lietuviai susilaukė seselių ir Chicago, Ill. yra jų centras. Įtėmytina yra tai, kad jau ir šiandieną, kuomet seselės tik ką išdygo, jų turtas siekia beveik 60 tūkstančių dolarų ir vis eina augštyti pasidėkavojant įvairioms aukoms ir kolektoms. Seselės, kaip mums skelbė kuningų laikraščiai, turės užimti prie parapijų mokytojų vietas. Iki šiam laikui beveik niekur nebandyta įsteigti mokyklų; ant daromų kuningams užmetinėjimų visur ir visados vienas tebūdavo atsakymas: "patįs tuo negalime užsiimti dėl "laiko" st kos, o šiaip žmonių nėra, kad tiktų darbui: mokyklas steigime visur, kaip tik susilauksime seselių!" Tad dabar reikėtų tikėtis išvysti ne vienoje mūsų kolonijoje *lietuviškas* mokyklėles. Žinoma, jai ir kur jos steigiamos, negalima laukti iš jų didelės naudos; nesa, kaip lietuviai kuningai Amerikoje gyvena absoliutiškai be jokio *idealo*, taip ir iš jų seselių lietuviškoji visuomenė idealų nelaukia. Kuningų Amerikoje vienintėlis tikslas — piningai; tas pats ir su seselėmis: dar visuomeniško darbo jos nėra pradėję, o turtus suubagavo. Ir akyva tai, kad mūsų žmoneliai taip šykštus visuomenės reikalams nė kiek nesigaili mėtyti piningus ant steigimo rezidencijų kuningams ir seselėms.

Paminėto apsiereiskimo akyveizdoje veržiasi klausimas: ką lietuviškoji visuomenė yra padariusi pastaruojų laiku *mokslaeivių* reikale. "Laisvosios Minties" skaitytojams šis klausimas yra gerai žinomas, nesa kelis sykius apie jį buvo rašyta, ir rašydami tikėjomėsi daugiau atsielsią, negu atsiekėme. Tiesa, kiekvieną "Laisvosios Minties" num. kiti laikraščiai paminė bibliografijos skyriuje, bet kad pritartų mūsų straipsniams apie mokslaeivių šelpimą — to nėra. Nežinia nė kuo aiškinti tokį mūsų redakcijų atšalimą į taip svarbų klausimą. Pastaruojų laiku susitvėrė vakarinėje Europoje studentų pašalpinė draugija "Parama", visi laikraščiai patalpino tos draugijos įstatus; tas liūdija, kad laikraščiuosna prisiūstoji medžiaga yra suvartojama, bet savistovio parėmimo, savistovio paraginimo skaitytojų prisidėti prie mokslaeivių šelpimo — nėra ir nelaukime. "L. Mintyje" buvome padavę sumanymą kviesti pašalpinės draugijas prisidėti prie "Aušros", ar tai mokant kas metas nuo sąnario po kelis centus, ar tai skiriant kokį nuošimtį iš abelnų draugijos įplaukimų. Toksai būdas nebūtų nė ubagavimu nė sunkumu draugystėms; būtų tai išpildymas to konstitucijų paragrafo, kur kalbama apie *apšvietos rėmimą*. Vienok iš skaitytojų ir iš kitų mūsų laikraščių parėmimo nesusilaukėme. Nors liūdna, bet-gi reikia tas apsiereiskimas paminėti. — Jai į "Aušrą" įplauktų didesnės sumos mokslaeiviams šelpti, tai, nėra abejonės,

kad ir pats stipendijų ir pašalpų skirstymas būtų daug tvarkesnis, ir tarp pačių mokslaeivių ir juos remiančios draugijos užsimegztų artimesni ryšiai: remiamųjų būtų daugiau ir tie patįs būtų remiami užtektinai, kad galėtų užsilaikyti ir mokinties. Juk anie 60 tūkstančių dol. surinkta iš mūsų žmonių; o kokią naudą atneš tie piningai? Mēs nesiimame spėti. Dabar duokime, kad "Aušra" surinktų 60 tūkstančių dol. mokslaeiviams šelpti. Kas tuokart būtų? Rokuojant tik 3% turėtume kas metas 1800 dol.; pilnai stipendijai skiriant po \$200,— "Aušra" galėtų pilnai užlaikyti 9 augštesnį mokslą einančius jaunikaičius. Jai Amerikos lietuvių draugystės nutartų duoti tam reikalui nors po \$5.00 kas metas — į porą-trejetą metų mēs sudėtume puikų piningą ir galėtume pasakyti: "mums rūpi tautos ateitis, nesa mēs rūpinamės mūsų jaunąja karta, einančia mokslus".

* * *

"Ar ne laikas lietuviams pradėti organizuoti *neprigulmingą lietuvišką bažnyčią?*" Tokį sakinį išskaitome konservatyviškoje "Saulėje". Tas sakiny s duoda medžiagą ir progą galvojimui. Kiek matosi iš dabartinių santikių tarp kuningų ir parapijų, galima drąsiai pasakyti, kad pamatas tokiai bažnyčiai yra jau rengiamas, ir rengia jį patįs mūsų kuningai; žinoma, ne tiesioginiu būdu, bet jų gyvenimas ir darbai prie to veda. Mums, laisvamaniams, iš to nė šilt, nė šalt; nesa bažnyčia, kaipo organizacija, kokia ji nebūtų, vis viena žmonių pažangą trukdo, viena daugiau, kita mažiau. Bet gi, tėmyjant, kad žmonės jau kitaip žiūri į dalykus, kuriuos dar neseniai šventais laikė, pasirodo, jog pamazi žengiamo pirmyn. Liepos pabaigoje Worcesterj atidaryta lietuvių neprigulminga bažnyčia; galima tikėtis, kad nepoiligam tas atsitiks visose vietose, kur žmonės bylinėjasi su vyskupais už turtą. Šiandieną tokių bylų jau yra keletas. Scrantone (berods baigiama), Shenandoah, Mahanoy City; bruzdėjimas yra itėmyjamas Pittstone, WilkesBarryje ir kitur. Kaip kuningų spauda, taip lygiai ir jie patįs iš sakyklų skelbia žmonėms, kad tą visą padaro laisvamaniai, socialistai ir kitokie "atskilėliai nuo tikėjimo". Kiek yra tame teisybės — bereikalinga būtų išvadzioti, nes tik aklas negali matyti to, kad prieš-kuninginį judėjimą Amerikoje gimdo patįs kuningai. geriausį šitiems žodžiams patvirtinimą duoda kun. Paukšto*) straipsniai, talpinami jo paties leidžiamame "Związke" Pitsburge, Pa., Jis atsiliepia į visus

*) Kun. Paukšto - Paukštis - lietuvis, buvęs apie 1890 Kauno sem. auklėtinis; prasišalinęs iš tenai baigė seminarija Žitomiriuje ir, gavęs žymią piningų sumą nuo tulos grovienės, lavinosi Romoje, kur įgavo popiežiaus protonotorijaus titulą. Dėl tos aplinkybės kilo tarp jo ir jo vyskupo nesusipratimai, kas ir privertė jį išeiti Amerikon. Čia jis pasirodo karštu Lenkijos patrijotu ir kovoja "Związke" i Ojczyznę".

savo draugus — kuningus, “Izraeliaus vadovus”, ir šaukia juos į doros kelią, nurodinėdamas jų gyvenimo bjaurybės. Anot jo, visi Amerikos kuningai tai visų septynių mirtinųjų nuodėmių indas; nesą pas juos nė patrijotizmo, nė išsilavinimo, nė doros, nė idealo, nė pasišventimo; jų vietoje: paleistuvystė, girtuokliavimas, piningų pamėgimas ir t. p. Jai kuningas (dar gi pralotas) viešai pasako teisybę apie savo draugus — mums nereikia jokių komentorių. Tatai ir mūsų kuningai turėtų gerai sau į galvą įdėti, kad ne laisvamaniai ir ne kiti jiems iš po kojų žemę ištraukia ir jų “aveles” blaško, bet jie patys. Žmonės, tarpe kurių jie gyvena, mato juos ir daboja jų gyvenimą.

* * *

Liepos mėn. Chicagoje, Ill. Mikas Petrauskas įsteigė lietuviams *konservatoriją*. Įžymus tai yra faktas mūsų gyvenime dar ir iš to atžvilgio, kad panašios įstaigos net ir Didžiojoje Lietuvoje dar nėra, nors ten ji ir-gi reikalinga būtų ir daugiau ten randasi spėkų panašiam darbui. Turėdami viltį, kad energiško mūsų kompozitoriaus triūsų užsilaukys vienintėlė tos rūšies mokykla, linkime jam ir jo įsteigta konservatorijai pasisekimo.

Chronos.

Šis bei tas.

Išdirbiniai ir varškės. Pirm kelerių metų niekas nebūtų norėjęs tikėti tam, kad iš pieno galima išdirbti įvairius kietus daigtus. Išradus separatorius atskyrimui smetonėlės nuo pieno, daugybė pieno pasilikdavo nesuvargota didelėse pieno ūkėse, nors pienas ir be smetonėlės turi savyje dar daug įvairių maistingų dalių: azoto, cukraus ir mineralinių druskų. Kai kur iš to pieno daroma kefiras ir sūriai, kitur penima kiaulės, o kitur būdavo išpilamas laukan. Galų gale surasta naujas būdas suvartoti pieną kietų daigtų išdirbimui. Pienas užrauginama tankiausia su druskos rugščia, praskiedus 2—3 dalis druskos 10—20 dalyse vandens; ar dar kitu būdu: paties pieno rugščia, kuri yra čia pat iš pieno gaunama. Padarytą tokiu būdu varškę išmaišo ir įkaitina; paskui perkošia ir, skalaudami, atskiria cukrų ir presuoja. Potam sutrupina jį ir išlengvo džiovina. Taip išdžiovintą kozeiną sumala, ir milteliai galima ilgai užlakyti sausoje vietoje. Vartojant išdirbimams, prie miltelių yra pridėdama įvairūs chemiški dalykai sulig reikalo: rūgštis, taninas, dažai, krakmolai ir t. p. Mišinys presuojama ir gaunama

pieninis akmuo, galalitas, laktitas, suakmenėjęs pienas, panašus į kaulą, murmulą ar oniksą. Ta medžiaga gerai gali būti nutekinama ir drožiama, neužsidega, nelengvai teišmirksta vandenyje, neturi jokio kvapo. Iš tokio tatai suakmenėjusio pieno, arba pieninio murmulio, išdirbama rinkiai servetaitėms, rankėnukės lietsargiams, bilijardų buožės, sagutės, rankėnukės pluksnoms ir t.t. Kozeiną vartoja sumaišius su vazelinu, glicerinu ir guma; iš jo pasidaro tam tikra masa pavartojama prie elektriškų įrengimų. Celluloido išdirbystėje kozeinas irgi yra pritaikomas; su juo dirba daigtus, panašius į želvio lukštą ir į ragą. Iš kozeino dorama klijai, lakai, pridėdama jo į fajansinę tešlą, primaišoma prie dažų vynui, alui, sidrui ir tt. padažyti.

* * *

Aukos teatruose. Ne vienoje šalyje teatruose neatsitinka nelaimės taip tankiai, kaip Amerikoje. Skaitlinės, parodančios, kaip mažai tėra apkainuojama žmogaus gyvastis: 1811 m. Richmond'e, Va., sudegė gubernatorius ir 70 žmonių; 1876 m. Brooklyn'o teatras — 295 žmonės žuvo; 1881 m. Vienoje — 800 sudegė; 1883 Dawio, Italijoje — 50 užmušta; 1884m. Glasgow'e — 14 žuvo; 1887 m. Paryžiaus komiškoji opera — 200 užmuštų; 1887 London'e — 17 užmuštų; 1887 Exeter'e — 77 žuvo; 1889 Seattle'je — 30 žuvo; 1892 Philadelphios Grand teatras — 14 užmušta; 1893 Washington'e — 22; 1894 Milwaukee sudegė 76; 1895 Baltimore'je sudegė 27; 1897 Quanton'e, Chinuose, sudegė 230 žmonių; 1897 Paryžiuje Charity Bazar'e sudegė kuningaikščiūtė O'Alencon, Austrijos imperatoriaus sesuo, ir 143 žmonių; 1898 m. Detroit'e žuvo 15 žmonių; 1901 Hurley'e Wis. — sudegė 10 žmonių; 1903 Chicagoje Iroquis teatre žuvo 583 ypatos; 1908 Bamsey, Anglijoje, sudegė 16 vaikų; 1908 Boyertown'e. Pa. žuvo nuo ugnies 200 žmonių.

Apšvieta Chinuose. Iki nesenam dar laikui Chinai buvo visai užsidarę, arba, geriaus sakant, užsimūryję nuo civilizacijos.

Dabar jau kiekviena diena atneša jiems naujus šviesos spindulius, prie kurių Chinai sparčiai žengia į priekį. Nemaža prisidėjo prie to pastarųjų dvidešimts metų triukšmingi atsitikimai Chinuose, Korejoje ir Mandžiurijoje. Chinai labai greit perima nuo svetimtaučių jų išradimus ir technikos srityje. Taip neseniai atidarytas geležinkelis tarp Pekino ir Kalgano yra pratiestas pačių Chiniečių inžinierių ir darbininkų. Ant to geležinkelio išbūdavota keli tiltai, prakasta kur reikia, kalnai, padaryta net tuneliai, kurių vienas turi 3800 pėdų ilgio; kitas tunelis, iškastas par uolą, perena po apačia didžiosios Chinų sienos.

Pabuvę Europos ir Amerikos mokyklose, chinai į trumpą laiką tiek atsiekė, kad be savų mokytojų pagalbos atlieka gana didelius ir labai sunkius iš atžvilgio į techniką darbus. Geresniam pasisavinimui moks-

ly, jie verčia į savo kalbą iš svetimų kalbų rankvedžius ir ne mažą svarbą deda į tai, kad iliustracijos būtų puikiai atliktos. Jie turi parūpinę sau pradinę aritmetiką, algebrą, geometriją, fiziką ir t. p. Nėra abejojęs, kad ir Kinai, kaip Japonai, neužilgo stos į lenktynes visame kame su Europos ir Amerikos gyventojais. O juk jie — nauja spėka ir, kaip tokia, daug kame galės pasirodyti sumanesnė, tvirtesnė ir darbštesnė.

* * *

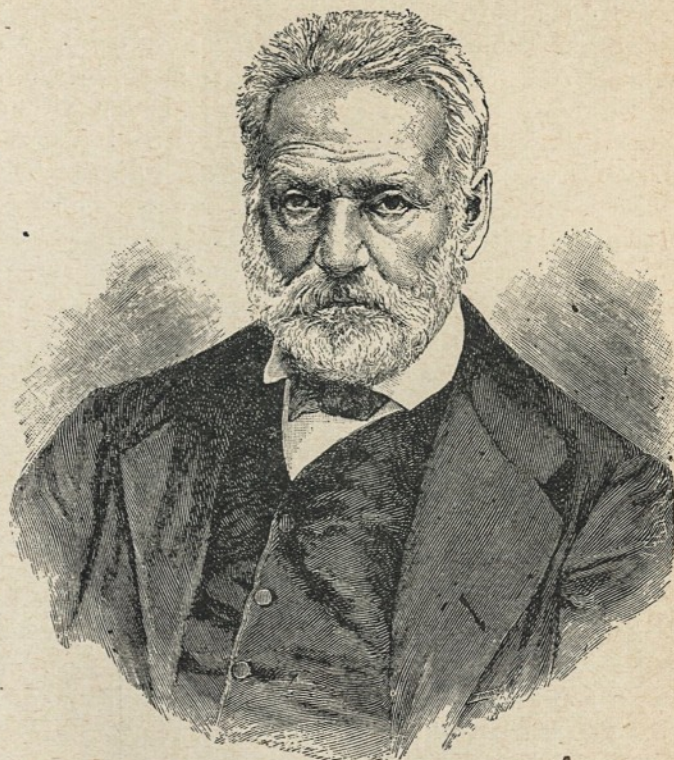
Kaip auga miestai. Pastarasis gyventojų surašas parodo, kad New Yorkas turi 4.766.883 gyventojus. Iš žemiaus priverstų skaitlinių matyt, kaip greit auga tas miestas; yra aprokuojama, kad, jaigu jis augs tokioje pat proporcijoje, tai 1936 metais turės gyventojų 11.200.000! Sulig "The Tribune" paduodamų skaitlinių New Yorkas auga šitaip:

1790 m. buvo gyventojų 49.401
 1800 m. buvo gyventojų 79.216
 1810 m. buvo gyventojų 119.734
 1820 m. buvo gyventojų 152.056
 1830 m. buvo gyventojų 242.278
 1840 m. buvo gyventojų 391.114
 1850 m. buvo gyventojų 696.115
 1860 m. buvo gyventojų 1.174.779
 1870 m. buvo gyventojų 1.478.103
 1880 m. buvo gyventojų 1.911.698
 1890 m. buvo gyventojų 2.507.414
 1900 m. buvo gyventojų 3.437.202
 1910 m. buvo gyventojų 4.766.883

Dabartiniu laiku didžiausi pasaulyje miestai yra šitie:

Londonas 7.537.196
 New York 4.766.883
 Paryžius 2.714.068
 Tokyo 2.085.160
 Berlinas 2.040.148
 Chicago 1.698.575
 Peterburgas 1.678.000
 Viena 1.674.957
 Kanton'as 1.600.000
 Pekinas 1.600.000
 Maskva 1.359.254
 Philadelphia 1.293.697
 Konstantinopolis 1.125.000
 Osaka 1.117.151
 Kalkuta su priemiesčiais 1.026.987

New Yorkas turi daugiau gyventojų, negu kuri iš daugelio valstybių, ar atskirų šalių. Paveizdan, Australijoje 1908 m. gyventojų buvo 4.275.306; Irlandija 1909 m. — 4.374.158; Bulgarija 1908 m. — 4.158.409; Danija — 2.659.000; Graikija — 2.632.000; Norvegija — 2.350.786; Šveicarija — 3.559.000....

Victor Hugo.

* * *

*Victor Hugo.**Vertė Žemės Vaikas.*

Notre Dame de Paris.

(Paryžiaus Švenčiausioji Panelė).

ROMANAS.

(Tąsa.)

I.

— A — a! — atsiliopė vienu balsu visa publika. Mokiniai nutilo. Paskui visų galvos ir kojos pradėjo judėti, visi krūptelėjo, sukosėjo, išsitiesė; kiekvienas rangėsi, vieną antrą koją kilnodamas, tiesė sukumpusią nuo ilgo stovėjimo kuprą. Paskui viskas aprimo. Visų kaklai išsitiesė pirmyn, burnos prasizijo ir akys atsikreipė į marmulinį stalą. Tenai niekas nė nepasirodė. Keturi sargybiniai, kaip ir pirma, ramiai išsitiesę, stovėjo ties stalo kampais, nelyginant išmargintos stovylos. Visų galvos atsigrėžė į estradą, kurią turėjo užimti flamandai. Durys dar uždarytos, ant estrados nėra nieko. Ta minia nuo pat ryto laukė trijų dalykų: dvyliktos valandos, flamandų pasiuntinių ir lošimo. Viena tik dvylikta valanda neapgavo: savo laike atėjo.

To jau buvo perdaug....

Laukė minutę, dvi, tris, bertainį valandos, vis veltui. Ant estrados nėra nieko, teatras uždarytas. Nekantrumas tuo tarpu perėjo į pykestį. Jau vienur kitur neberimo žmonės: šūkavo. "Misterija! Vaizdinimas!" vienur-kitur šaukta. Galvos svaigo. Tik griauti pradėjusi audra jau lakstė salėje. Mokinys Žegan-diu-Mulen pirmas paleido kibirkštį:

— Misteriją ir velniop flamandus! — suriko iš visų spėkų, kaip gyvatė apsvyniojęs aplink kapitėlės. Minia suplojo delnais.

— Misteriją! — sužė ji, — ir velniop Flandriją!

— Tučtuojaus pradėkite vaizdinimą, — vėl pradėjo mokinys, — o jai ne, tai mes pakarsime rūmų pirmininką ir patįs parengsime sau komediją nė kiek nemenkesnę už jūsų.

— Puikiai pasakyta! — sužė žmonės, — bet visų pirmų pakarsime jojo seržantus.

Pakilo baises klegesys. Nelaimingi keturi seržantai nubalo ir vienas į kitą pasižiūrėjo. Liaudis grūdosi prie jų, ir lengvutės medinės grotelės, skirusios minią nuo seržantų, neišlaikė.

Valanda buvo kritiška.

— Drąsiau, išvien! — rėkta iš visų pusių.

Tame pat momente kilimas, dengęs artistų kambarį, pasikėlė, ir iš po jo išėjo žmogus, kurio vienas už pasirodymas tuojaus sustabdė minią ir kaž-kokiu stebūklų piktumas užleido vietą žingeidumui.

— Tilėkit! Cit! Tylėkit!

Pasirodęs žmogus, nedrąsiai, drebėdamas visais sąnariais, prisiartinio prie pat murmulinio stalo krašto, žemai nusilenkdamas publikai. Juo arčiau jis ėjo, juo žemiau lenkėsi.

Tuo tarpu viskas nutilo. Girdėjosi kaž-koks mažas užimas, kurio neišvengsi, kuomet susirenka daugybė žmonių, nors jie ir labai tyliai užsilaikytų.

— Ponai pyliciai ir ponios pylietės, — pradėjo žmogus, — mes turėsime sau už garbę parodyti, jo šviesenybei ponui kardinolui čionai esant, labai pamokinantį dalyką: "Teisingas mūsų Panelės Marijos teismas". Aš lošiu Jupiterio rolę. Šioje valandoje jo šviesenybė lydi augštai gerbiamojo Austrijos hercogo pasiuntinius ir užtruko pas poną Universteto rektorių, kurio kalba reikia išklaudyti. Kaip tik jo šviesenybė kardinolas čia ateis, tuoj pradėsime.

Nėra abejonės, kad Jupiterio įsikišimas išgelbėjo seržantus nuo kartuvių. Priegtam Jupiteris buvo labai gerai apsirengęs, kas ir gi gerai veikė ant įsitarščiausių smagenų. Jis turėjo ant savęs šarvus, pridengtus juodu aksomu su auksiniais blizgučiais; ant galvos tupėjo kepuraitė su sidabrinėmis paausintomis sagutėmis. Rankoje jis laikė triubelę, įvyniotą į sidabrinę ir auksinę popierą, kas reiškė griausmą ir žaibus. Ant

galo jo kojos buvo aprėdytos kūno spalvos audeklu ir apraišotos, pagal graikų paprotį, kaspinais.

II. PJERAS GRENGUARAS.

Jupiteriui taip bekalbant, mažų pamažu išsiskleidė visas nusistebėjimas ir pasigerėjimas, kurį iššaukė jo kostiumas; ir tik jis ištarė: "kaip tik jo šviesenybė kardinolas čia ateis, tuoj pradėsime", jojo balsą užtrenkė šauksmai:

— Pradėkite misteriją! Misteriją! tuojaus duokit šen misteriją! — rėkė minia. Visų balsiausiai šaukė Žegan-diu-Mulen:

— Tučtuojaus pradėkite!

— Duokit šia misteriją, o jai ne, tai mes pakarsime ir kardinolą ir aktorius!

Vargšas Jupiteris, nusiminęs, net po raudonų dažų nubalęs ir persigandęs, nusiēmė nuo galvos kepuraitę, metė ant žemės savo griausmus su žaibais, vėl žemai pasilenkė ir murmtelėjo:

— Jo šviesenybė.... pasiuntiniai.... princessa Margarita....

Jis nebežinojo, ką sako. Ištikrųjų jis bijojosi, kad jo nepakartų.

Ji pakars minia, jai jis dar lauks; ji pakars kardinolas, jai jis nepalauks. Iš abiejų pusių prieš jį atsivėrė bedugnė, t. y. kartuvės.

Ant laimės kanakas išgelbėjo jį iš tos bėdos ir visą atsakomybę paėmė ant savęs.

Tai buvo dar jaunas žmogus, stovėjęs netol nuo murmulinio stalo; dėlei jo smulkaus kūno — niekas nebuvo užtėmyjęs, nesa jį slėpė kolumna. Jis buvo išbalęs, augštas, jaunu veidu, giliomis ruskšlėmis ant kaktos ir veidų. Jo akys blizgėjo, lūpos šaipėsi, ir apsirengęs buvo juodais, išdėvėtais ir ištrintais rūbais. Jis priėjo prie stalo ir pamojo į nelaimingąją auką. Bet šis nieko nematė iš nusiminimo.

Nepažįstamasis priėjo arčiaus.

— Mišel Žiborn!

— Kas mane šaukia? — atsiliepė Jupiteris, tarsi iš miego pabudęs.

— Tuojaus pradėkite, — tarė juodai pasirėdęs žmogus. — Prisitaikinkit prie publikos noro. Aš pasiimu permaldauti pirmininką, o jis kaip nors permaldaus kardinolą.

Jupiteris lengvai atsipūtė.

— Ponai miestelėnai, — sušuko, kiek galėdamas, — tuojaus pradėsime!

— Bravo, Jupiteri, bravo! — pagyrė mokiniai.

— Ura, bravo! — pritarė minia.

Balsiai suplota delnais par kelias minutes.

Nepažįstamasai-gi, taip stebūklingu būdu prašalines audrą, nežymiai pasislėpė už kolumnos.

Gana daug perėjo laiko nuo momento, kuomet Jupiteris pasislėpė už kulisų. Minia, tik ką buvusi taip

nekantri ir įniršusi, dabar laukė stebėtinai kantriai, įtikėjusi aktoriaus pažadėjimui. Tas patvirtina mums seną ir mūsų gadynėje tikrą teisybę, kad geriausias vaistas publikai — prizadėjimas: ji tuokart apimsta ir laukia.

Mokinys Žeganas vis-gi nesiliovė šūkavęs.

— Ei jūs! — rėkė jis visiems nutilus. — Jupiteri ir kiti velnio štukoriai! Ar jūs iš mūsų juokus sau darot, ar ką? Pradėkite, o jai ne — mes patįs tuoj pradėdame.

Daugiaus nieko nereikėjo.

Už kulisų pradėjo griežti muzikė. Kilimai pasikėlė ir keturios išteptos ir margai pasipuošusios veikiančios ypatos pasirodė ant kopečių, pasikėlė ant scenos ir, žemai publikai nusilenkusios, sustojo eilėje. Muzikė aptilo.

Prasidėjo misterija.

Keturios veikiančios ypatos, gavusios daug ovacijų nuo publikos, visiems tylint, pradėjo prologą, kurio mes skaitytojams nekartosime. Prie to publika, kaip kad ir mūsų laikuose, daugiau atidžios kreipė į rūbus, negu į patį veiksma, ir tai buvo visai teisinga. Visi aktoriai buvo pasirėdę vienodais rūbais, baltais su geltonomis antsiūlėmis; rūbai skyrėsi tiktai audeklo rūšim. Pirmas — iš aukso ir sidabro, antras — iš šilko, trečias — vilnonis, ketvirtas — lininis. Pirmoji veikiančioji ypata laikė rankoje špagą, antra — du auksiniu raktu, trečia — svarstyklės, ketvirta — spatą. Nemokantiems dasiprotėti, bet norintiems žinoti, ką kuri ypata reiškė, ant rūbų, apačioje, juodomis raidėmis buvo išsiūti vardai. Ant parčinio rūbo buvo pažymėta: “aš vadinuosi bajorija”, ant šilkinio — “aš esu dvasiškija”, ant vilnonio — “aš esmi pirklių luomas”, ant lininio — “aš esu žemdirbių luomas”.

Visa tai buvo puiki, ir žiūrovai, rūbų gražumėlio apjakinti, maža tetėmyjo į paties veikalo turinį.

Bet tarpe visų tų žioplių buvo vienas asmu su atsidėjimu ir greitu širdies plasnojimu tēmijęs kiekvieną žodį, bijojęs nors vieną balsą praleisti. Buvo tai veikalo autorius, Pjer Grenguar; jis ištempė kaklą ir žiūrėjo, akių nenuleisdamas, į aktorius. Jis vis stovėjo prie savo kolumnos, ir delnų plojimas, kuriuo publika pasitiko pirmas prologo eiles, dar skambėjo jo ausyse. Jis buvo perimtas to nepaprasto įtempimo, su kuriuo autorius seka aktorių, išdėstantį autoriaus mintis prieš nutilusią publiką. Gerbtinas Pjer Grenguar!

Ant nelaimės turime pasakyti, kad pirmoji džiaugsmo valandėlė nebuvo ilga. Vos poeta pridėjo savo lūpas prieš triumfo ir džiaugsmo taurės, kaip jon įpuolė kartybių lašas.

Tūlas apiplyšęs elgeta, neprisirinkęs užtektinai išmaldų ir, tur būti, nemokėjęs tinkamu būdu apčiupinėti žiūrovų kišenes, sumįslijo užsilipti kur-nors ant matomos vietos, kad tokiu keliu atkreipus į save

publikos akis. Jisai užsirangė ant vieno karnizų ir, atsisėdęs tenai, atstatė parodai bjaurius savo skurlius ir pasibaisėtiną žaizdą, kurią turėjo ant dešinės rankos. Jis nesakė nė žodžio.

Prologas ėjo savo keliu ir viskas būtų buvę gera, jai ne ansai ištvirkėlis mokinys Žegan: pamatė elgetą ir iš sykio suprato jo pasielgimą. Nesustabdomas juokas apėmė jaunikaitį, tad, nepaisydamas, jog trukdo lošimą, sušuko:

— Žiūrėkitė į elgetaujantį vargšą!

Tie žodžiai padarė stebėtiną efektą. Grenguar'as krūptelėjo, tarsi elektriškos kibirkštis užgautas. Prologas ant scenos nutrūko ir visų galvos pasikėlė augštin. Elgeta, labai užganėdintas iš tokio dalykų stovio ir pasitikėdamas nemaža sau surinkti piningų, primerkė akis ir užtraukė liūdnu balsu:

— Paduokit almužnos!

— Velnias žino, — suriko Žegan'as, — juk tai Klepan Truljefu! Ho-ho, drauguzi, tau žaizda ant kojos kliudė, matomai, tad tu ją nudangenai ant rankos!

Ir tuos žodžius ištaręs, jis dailiai numetė elgetai kaž-kokį piningą.

Tas atsitikimas visai publiką išblaškė. Mokiniai vėl ėmė šūkauti ir ploti delnais savo draugui — elgetai; tas, žinoma, sukėlė triukšmą.

Grenguar'as jautės baisia neuzganėdintas. Šiek tiek atsipeikėjęs, sušuko į veikiančias ant scenos ypatas: — Varykit toliau, velnias jūs nemato! Toliau!

Aktoriai paklausė autoriaus įsakymo ir tęsė toliau savo monologus; patēmijusi tai publika vėlei jų klausėsi. Žinoma, daugelis poetiškių gražybių dingo triukšme, ir apie tai Grenguar'as su apgailėjimu mįslijo. Vis gi tvarka įvyko ir lošimas ėjo toliau be pertrukio.

Bet pačioje interesingoje vietoje, kada “pirklių luomas” ir “bajorija” pradėjo kelti ginčius, estrados duris, taip bereikalingai ilgai laikomos uždarytos, dar bereikalingiau atsidarė, ir pristovas balsiai pranešė:

— Jo šviesenybė kardinolas Burbon!

III. KARDINOLAS.

Vargšas Grenguaras! Jai būtų oran išlėkęs rūmas ir iškėlęs būtų augštin jį patį, tas mažesnę įspūdį būt padarę ant jo, negu nekalti pristovo žodžiai:

— Jo šviesenybė, monsijor kardinolas Burbon.

Ne tai, kad Pjeras Grenguaras būtų besibijęs ar neapkenčias kardinolo. Jis neturėjo nė tos silpnybės, nė tos puikybės. Grenguaras buvo iš tarpo tų augštų, pastovių, rimtų ir ramių žmonių, kurie visuomet laikosi auksinio vidurio ir, žiūrėdami į gyvenimą liuosai ir filozofiškai, atiduoda ir kardinolams tai, kas jiems priklauso. Jis buvo iš giminės tokių žmonių, kurie jau nuo pačios gamtos yra gavę Arijadnos siūlą, ir su jo pagalba pasekmingai pereina gyvenimo labirintu.

Tatai kardinolo pasirodymas padarė ant Grenguario labai nemalonų įspūdį. Dalykas tame, kad toje valandoje, kaip autorius manė, veikalas buvo pasiekęs dailės ir poezijos čiukurą. Staigi pertrauka sugadino viską. Poetas norėjo, kad kardinolas matytų lošimą, nesa veikale nemaža pagyrimų ir malonių žodelių buvo suteikta jo šviesenybei bei jo pagalbininkams, bet-gi Grenguaras negalėjo atleisti to, kad taip ne laiku ir taip staiga padaryta pertrauka.

Visų galvos atsikreipė į estradą. Jau niekas nieko nesiklausė.

— Kardinolas! Kardinolas! — kartojo visi.

Kardinolas ant valandėlės sustojo ant slenksčio. Kuomet jis visai šaltai žiūrėjo į publiką, vėl sukilo triukšmas. Kiekvienas norėjo jį geriaus pamatyti. Kiekvienas stengėsi iškišti galvą į priešakį.

Tai buvo augštas žmogus, ir pasižiūrėjimas į jį buvo tiek pat vertas, kiek ir į lošimą. Karolis, kardinolas de-Burbon, buvo karaliaus Liudviko XI ir Burgundijos herogo Karolio Drąsiojo giminaitis. Ta dviguba giminystė darė jo padėjimą labai sunkiu, ir reikalavo iš jo daug gabumo, kad pasisektų gerai praveisti savo dvasišką laivą tarp Scillos ir Charibdos, praryjusių daugelį jo pranokėjų. Pasidėkavojant dangaus malonėms, jis gudriai visą tai aplenkė ir sveikas pasiekė Romą. Bet nors jis jau buvo pas uostą, ir ypač dėlto, kad buvo pas uostą, jis niekad negalėdavo ramiai, be pasipurtinimo atsiminti įvairias pinkles savo politiškam gyvenime, pilname vargų ir nemalonumų.

Bet vis-gi buvo tai geras, linksmas žmogus, turėjęs liaudies prielankumą. Jis niekad nepasirodavo kitaip, kaip su mažu bureliu prie dvaro užsilakančių vyskupų ir abbatų, linksmių ir patvirkusių žmonių; ne sykį praeiviai, keliaudami pro šalį Burbonų rūmo, pasipiktindavo, užgirdę linksmias svietiškas dainuškas, kurias dainavo žmonės, tik ką atlikę bažnyčioje priderančias pamaldas.

Tur būti ačiu tam tad populiariskumui tik ką nerimusi dėlei jo pasivėlinimo minia pasitiko jį beveik džiaugsmingai ir, kiek galėdama, stengėsi jį gerai apžiurėti. Be to prie žmonių nuraminimo prisidėjo ir tai, jog jie išreikalavo, kad vaizdinimas prasidėtų prieš atvažiuosiant kardinolui. Tas glostė liaudies savmeilę. Prie to kardinolas buvo dailus; brangūs raudoni rūbai puikiai gulėjo ant jo; ši aplinkybė iš sykiu patraukė jo pusėn visas moteris, t. y. didesnę dalį visų susirinkusių. Būtų labai neteisinga iškelti skandalas tokiam dailiam vyrui, mokančiam taip gražiai dėvėti savo raudoną sutoną, dėlei to tik, kad jis pasivėlino atvažiuoti ant vaizdinimo!

Jis įėjo, nusilenkęs publikai su šypsą, kurią tegalima matyti pas šios pasaulės galiūnus, ir palengva priėjo prie savo kedės, apmuštos raudonu aksomu. Iš veido matėsi, kad jo mįslis toli už tos salės lačias ant murmulinio stalo.

kioja. Jo svita ir gi pasikėlė ant estrados, kas dar labjaus padilgino minios žingeidumą. Visi lenktiniodami rodė vieni kitiems pirštais atėjusius, vadino vardais, stengėsi pasigirti turį pažintį su tokiais didikais. Žinoma, kad čia be pasigailėjimo meluota ir į vieną kokį žmogų žiūrėta kaipo visai į kitą. Mokiniai visai paliuosavo savo liežuvius. Buvo tai vienintėlė par visus metus diena, kuomet pavelyta buvo piktžodžiauti ir blevyzgoti. Kitą laiką už tokias kalbas, sulig Liudviko II išleisto įstatymo, deginta įkaitinta geležimi. Už tatai bloznų šventė atmokėdavo už kiaurus metus. Kiekvienas stengėsi kitus perviršyti, niekas nesivaržė kaslink išsitarimų. Tai buvo kažkokiai sukuryrų nepadorių šūkavimų ir begėdiškų kalbų. Kiekvienas pasiskirdavo kurią nors pasirodžiusią ant estrados sutoną, juodą, pilką, baltą ar fioletinę. Gi Žegan-diu-Mulėnas, kaipo archidiakono brolis, aprinko savo juokams kardinolą ir, žiūrėdamas tiesiog į jį, iš visos gerklės rėkė kaž-kokius pasityčiojimo kuplėtus.

Vienok visa tai skendo abelname triukšme ir negalėjo pasiekti skiriamos vietos. Bet nė kardinolas, nė jo svita nenusimintų tais juokais, jai ir pasiektų jų ausis, nesa jie visi gerai žinojo apie šios dienos suteikiamas privilegijas. Kardinolas turėjo kitokį rūpestį, kas buvo tėmyjama iš jo veido: flamandų pasiuntiniai, tuojaus po jo atširadę ant estrados.

Keturiosdešimtis aštuoni pasiuntiniai, apsirengę aksomu ir šilkais, poromis užėjo ant estrados. Ant galvų jie turėjo juodas aksomines skrybėles su auksiniais kutais. Buvo tai rimti ir teisingi vidurinių metšimčių burgėrių veidai; jie tarsi ir sakė, kad jų valdonas neapsiriko, pavedęs jų globai savus užmanymus.

Kardinolui nelabai tetiko karaliaus paliepimas priimti pirklių ir miestelėnų gaują ir atidavinėti jiems pagarbą; kur patiks jam, Prancūzijos princui! Bet kadangi ši pasiuntinystė atkako Prancūzijos užmegzti gobtuvų ryšius tarp Prancūzijos dofino ir Austrijos hercogo dukters, tad jis buvo priverstas atsinešti į pasiuntinius su priderančiu tokiuose atvejuose mandagumu ir pagarba.

Vienam iš jų kardinolas buvo labjusia mandagus. Buvo tai kol-kas dar nežinomas žmogus, vardu Vilhelmas Rymas; jame Liudvikas II jau permatė nepaprastą gabumą ir protą. Tuo laiku jis tik ką pasiekė tūlą garsą, ir, laukiant patogaus laiko, turėjo irties su pagalba intrigu ir kitokių tamsių priemonių pas galybę. Jo gabumais pasinaudojo pirmutinis tamsių darbėlių meisteris — Liudvikas. XI.

Grįzkime vienok pas mūsų poetą.

Nuo momento, kuomet pasirodė kardinolas su pasiuntiniais, publikos atidžia visai susiguobė ant estrados. Beto prologas jau įkirėjo, ir žiūrovams geriau tiko matyti gyvus puikiai pasipuošusius kardinolą ir pasiuntinius, negu nutėpliotas lėles, besimastaguojan-

Grenguaras tikėjosi, kad nors šį sykį jo veikalas bus išklaustas iki galui. Bet tai vilčiai nebuvo lemta įsikūnyti. Bėdinas poetas ir nepasaugojo, kad vietos ant estrados dar toli gražu ne visos buvo užimtos; ir kaip tik aktoriai pradėjo varyti toliaus lošį prieš kardinolą, durys atsidarė, pasipylė nauji žmonės ir su triukšmu ėjo į savo vietas. Tas neapsakomai gadino įspūdį ir kliudė daboti veikalo tąsą. Grenguaras matė, kad jis kas kartas vis interesingesniu darosi, ir be abejonės turėtų pasisekimą, jai tik jį išklausti atsidėjus.

Bet ant nelaimės niekas jo neapvainavo, visai nuėjo už dyką. Pasirodžius kardinolui visų akys nelyginant prisikaustė prie estrados. Niekas neįstengė atitraukti žmonių atidžios: jie tikrai buvo užsiėmę dabojimu naujai atsilankančių svečių tokiuose nepaprastuose rūbuose ir su tokiais nepaprastais vardais, balsiai pristovo pranešamais visai salei.

Su kokiųskausmu poetas matė, kad jo veikalas nugrimzdo ir pražuvo poezija ir garbė! Tik pamįslykit: juk ta pati gauja tik-tik nesuardė salę, taip nerime lošimo laukiant. Dabar gi jau niekas apie jį ir nemįslijo. Amžinas ir nuolatinis gaujos jausmų mainymos! Juk be mažo ko nepakorė sargybinius! Viską atiduotų Grenguaras, kad tik sugrįžtų ta valandėlė!

Nemalonų pristovo šūkavimai ant galo pasiliovė. Visi susėdo. Grenguaras liuosiai atsikvėpė; aktoriai varė savo roles toliaus jau su kiek didesniu pasisekimu. Tik staiga ant estrados pasikelia nuo savo vietos vienas pasiuntinių, pančekų dirbėjas, Koppenolis, ir, visiems tylint, štai kaip atsiliepia:

— Gerbiamieji Paryžiaus piliečiai ir bajorai! Kaip Dievą myliu, nesuprantu, ką męs čia darome. Matau ten, ant scenos, kaž-kokius žmones, kurie neva rengiasi susipešti. Nejaugi jūs vadinate tai misterija? Man tik suprantoma, kad tai yra labai nuobodu. Jie plepa liežuviais kaž-kokius niekus, tai ir viskas. Jau bertainis valandos, kaip aš laukiu, kuomet jie pradės vieni kitus pucuoti, ir nesulaukiu; tai bailiai, ištikrųjų! Jiems reikėtų pakviesti peštukus iš Rotterdamo ar Londono. Tuokart tai jie paregėtų, kaip žmonės pešasi. O čia kas?! Ir žiūrėti į juos neverta. Kad bent ką-nors pašoktų. Čia visai ne tas, ką man žadėjo; man pasakė, kad šiandien bloznų šventė, ir kad bus renkamas popiežius. Pas mus, Gente, šitokiu būdu popiežius renka: susirenka didelė minia, kaip ir čia dabar. Paskui žėdnas paeiliui iškiša galvą par skylę ir suraukia veidą prieš publiką. Kas surauks bjauriausį snukį, tas ir yra aprenkamas popiežiumi. Ir viskas. Labai linksmų rinkimai. Gal ir jūs norite taip padaryti, kaip pas mus daroma? Tas bus daug linksmiau, ne kaip klausyti anų zaunų. Jai jie panorės — galės ir-gi parodyti savo snukius skylėje.

Ką jūs ant to pasakysite, ponai piliečiai? Čia minioje, atsiras užtektinai snukių abiejų lyčių, iš kurių bus galima gardžiai pasijuokti. Kad bus juokingų veidų — aš ir neabejoju.

Grenguaras norėjo protestuoti, bet nusistebėjimas, rūstumas, užsidegimas visai atėmė nuo jo galę ką nors ištarti. Prie to ir pančekininkas Koppenolis ir jo patarimas taip publikai patiko, kad visi negalėjo atsidžiaugti ir, žinoma, tučtuojaus sutiko su jo užmanymu. Grenguaras uždengė sau veidą delnais ir tyliai pasivedė savo likimui.

(B. T.)

REDAKCIJAI PRISIŪTOS KNINGOS.

“*Šventosios Mišios*” jų reikšmė, nauda ir ceremonijos. Pagal F. Cozelio ir A. Reinerso parašė kun. J. Laukaitis. Seinai. “Šaltinio” priedas 1910.

“*Šventasis Raštas*” senojo ir naujojo įstatymo su Vulgatos tekstu. Vertė ir komentorių pridėjo kun. Juozapas Skvireckas, Teologijos Magistras, Žemaičių Seminarijos profesorius. Kaunas. Šv. Kazimiero Draugijos leidinys N88. 1 sąsiuvas, 1910. Kaina 75 kap.

“*Antanas Klementas*”. Lietuvių rašytojas pradžioi XIX-ojo amžiaus. M. Biržiška. Vilniuje. 1910. 39 pusl. Kaina 50 kap.

“*Kun. Liudvikas Adomas Jucevičius*”. Lietuvos rašytojas. (1813 — 1846). Trumpas aprašymas jo gyvenimo ir veikimo. Augustinas Janulaitis. Vilniuje. 1910 m. 40 pusl. Kaina 30 kap.

“*Lietuviai Amerikoje*”, Dr. Jonas Šliupas. Su 5 paveikslėliais, Scranton, Pa. 1910. Pustl. 20, kaina 10c. Pelnas skiriamas yra amžinosios stipendijos įsteigimui.

“*Žmonės*” Drama 3-jose veikmėse, parašė Br. Vargšas. Chicago, Ill., turtu ir spauda “Lietuvos”. 1910. 38 pusl., kaina 15c.

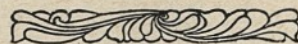
“*Namelis ant Volgos*”, S. Stepniak. Apysaka. Versta iš rūsų kalbos. 1910. Chicago, Ill. Turtu ir spauda “Lietuvos”. 72 pusl.

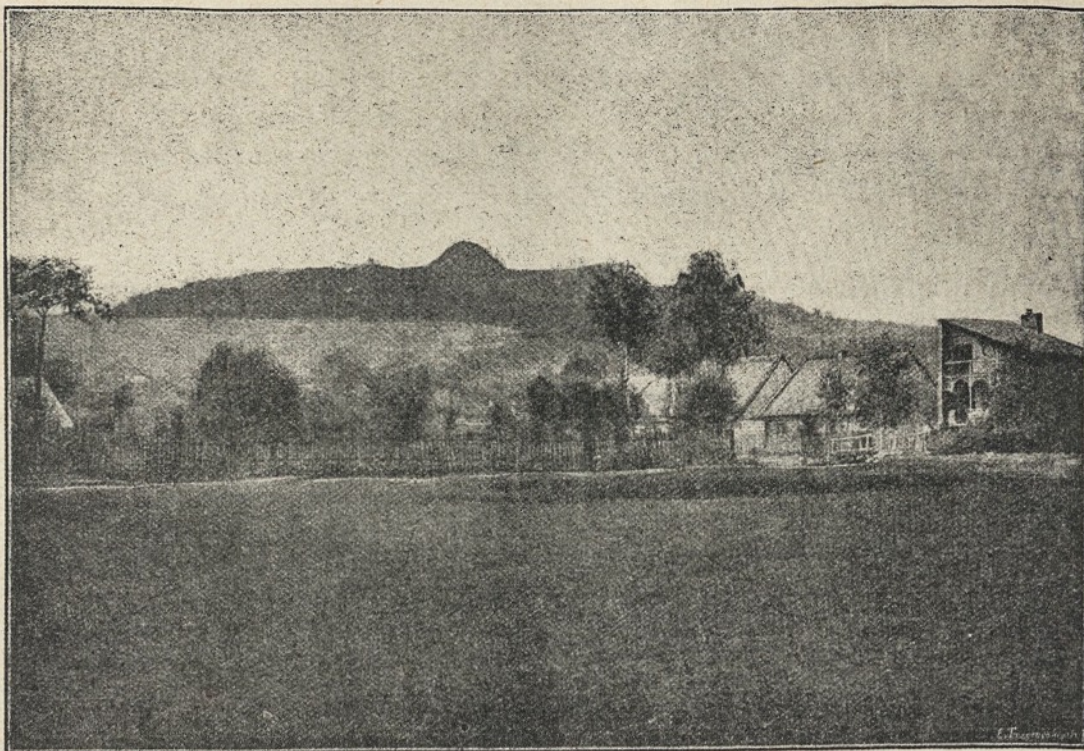
“*Sapnas*”. Olive Schreiner. Vertė J. Laukis. 1910. Chicago, Ill. Spauda “Lietuvos”. 79 pusl.

“*Pagal Instatymus*”, M. Konopnicka. Iš lenkiško vertė Pranas Siulelis. 1910. Chicago, Ill. Spauda ir turtu “Lietuvos”. 158 pusl.

“*Žemės Amžius*”, pagal E. Duplessy parašė J. Gerutis. 1910. Kaunas. 11 puslapių, kaina 3 kapeikos.

“*Dagis*” Num. 9.

Kosciuškos pilekalis (Kopiec Kościuszki) ties Krokavu.

**Į L. L. S. KUOPAS, PAVIENIUS NARIUS IR Į VISUS
"LAISVOSIOS MINTIES" SKAITYTOJUS.**

"Išleidinėkime ir platinkime gerus raštus" — tai mūsų obalsis. Nepersenai nupirkta nuo p. K. Šestoko rankraštis "*Lietuva ir Krikščionybė*", kuris, papildžius naujausios godynės žiniomis bei straipsniais iš santikių tarpe mūsų žmonių ir dvasiškijos, nepoilgam išeis iš spaudos. Šiuo yra kviečiami visi prisidėti prie išleidimo. Kningelė turės apie 100 — 120 puslapių; kas užsirašys iš anksto — gaus ją už 35c.; užsibaigus prenumeratos laikui — kningelės kaina bus augštesnė. Jai pavieniai ar kuopos užsirašys už \$5.00, ar ir daugiau, tai gaus jas už pusę kainos. Prenumerata tęsis iki tilps "L. M." pranešimas apie prenumeratos užbaigimą.

Apie kningos naudingumą nėra reikalo kalbėti, nesa už tai pats antgalvis kalba. Pasitikime, kad šis mūsų atsišaukimas taps perskaitytas Susivienijimo kuopose, o kur jų nėra — progresyviškose draugystėse, kad ir jos prisidėtų. Juo daugiau susirinks prenumeratos — juo labiau prasiplatins kninga. Prenumeratą siųsti "Laisvosios Minties" adresu.

L. L. S. Centro Valdyba.

* * *

Lietuvių Laisvamanių Susivienijimo Reikaluose.

Centro valdyba praneša, kad formališkai susitvėrė kuopos sekančiose vietose: Kuopa No. 2 Gardner, Mass., turinti 11 sąnarių; kuopa N. 3 Chicagoje, Ill. iš 22 sąnarių. Čarteriai pasiūsti. Sveikindami tas

kuopas, linkime pasisekimo jų darbui ir lietuvių naudai.

Į New Yorko, So. Boston'o, Worcester'o Brockton'o, Montello, Rochester'io, Lewiston'o, Brooklyn'o, Lawrence'o, Bristolio ir Waterbur'io rašoma, kad ten organizuojasi kuopos.

Kur tik pasieks šis Centro Valdybos pranešimas, raginama lietuviai laisvamaniai dėties į krūvą pasekmingesniai apšvietos darbui ir tverti kuopas, nesa kur venybė, ten yra galybė.

The Lithuanian Monthly Magazine

"LAISVOJI MINTIS"

(FREE THOUGHT)

Published on the 28th of the month
preceding month of issue.

At Chicago, Ill. & Scranton, Pa.

BY

The Lithuanian Publishing Association

"LAISVOJI MINTIS"

President A. GRYBAS. Treasurer Dr. J. ŠLIUPAS.
Secretary V. K. RAČKAUCKAS.

Yearly Subscription Rates.

In the United States.....	\$2.00
Foreign Countries.....	\$2.50
A single copy.....	20c.

Advertising Rates On Application.

"LAISVOJI MINTIS"

3252 So. Halsted St.,
1401 No. Main Ave.,

CHICAGO, ILL.
SCRANTON, PA.